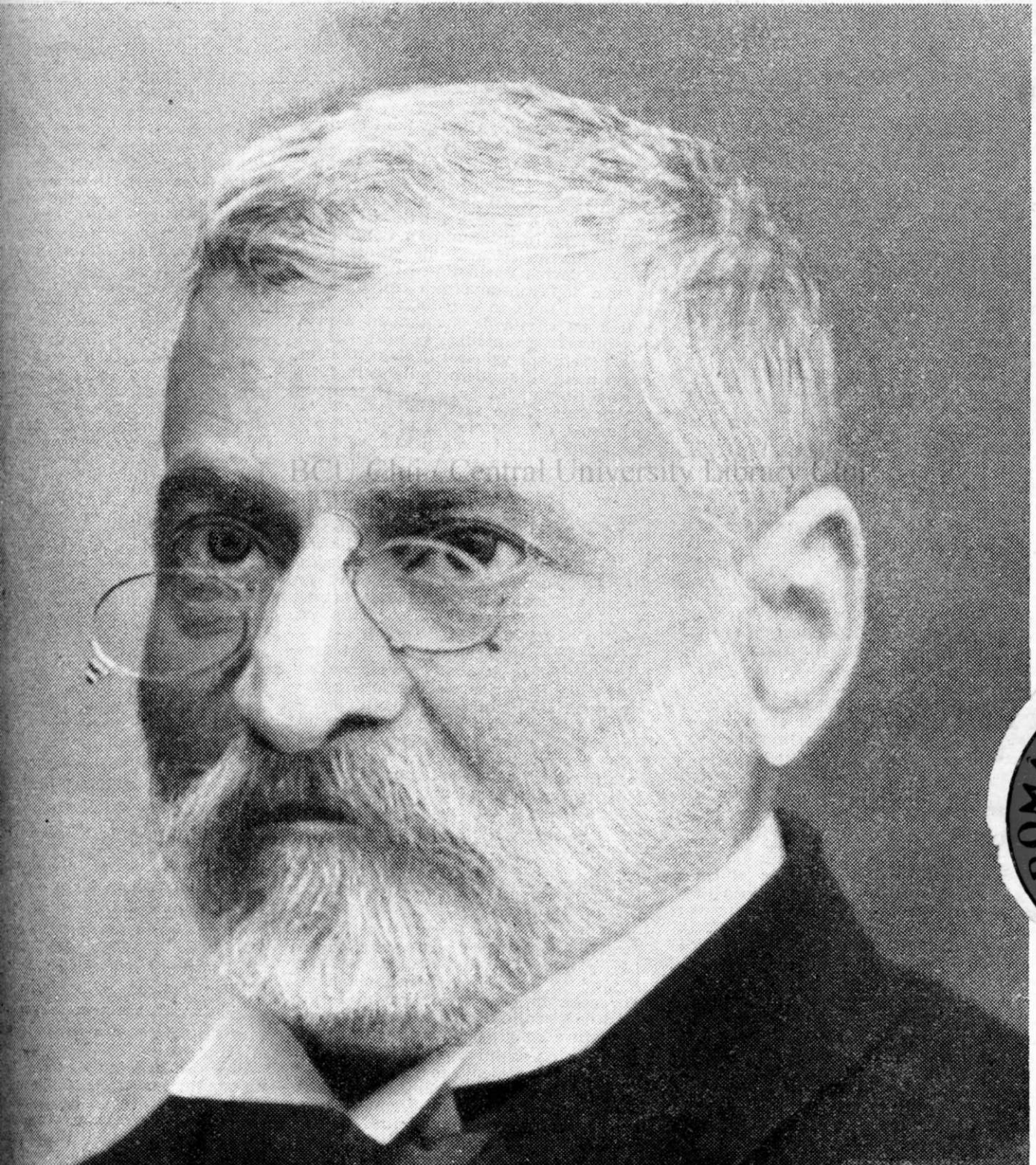

Universul Literar

Anul XLV Nr. 22

26 Mai 1929

5 Lei

VASILE D. PĂUN

C t i t o r i i

V A S I L E D. P Ä U N (1850—1908)

de G. POPA LISSEANU

Bilanțul activității fiecăruia dintre noi se încheie, la capătul vieții, cu un activ și cu un pasiv. Când pasivul este mai mare decât activul, vâul uitării vecinice vine repede să se aștearnă peste trecătoarea noastră existență; când însă activul se soldează cu un beneficiu, timpul, judecător drept al nostru, se însăreținează să scoată în evidență activul și să tragă cu buretele peste întregul nostru pasiv.

Cine a avut prilejul să cunoască mai de aproape pe oamenii noștri reprezentativi, fie că aceștia s'au manifestat, fie că s'au ilustrat într'un alt domeniu al vieții publice, rămâne surprins uneori de defectele cele mari ale acestora; bilanțul activității lor însă nefiind deficitar, aceste defecte se șterg încetul cu încetul și numai câte un critic cu preocupări istorice le mai cercetează, scoțându-le la iveală din binefăcătoarea lor uitare.

Perspectiva în timp, ca și perspectiva în spațiu, nu ne îngăduie să observăm defectele de amănunt. Și, după cum o operă de arhitectură, privită dela distanță, în perspectiva spațiului, nu ne permite să vedem cusururile de amănunt și câte odată chiar calitatea proastă a materialului, tot astfel în perspectiva timpului ștergându-se tot ceace constituie materialitatea nătângă a firii omenești, nu mai putem vedea decât lăturea ideală și de creațiune a ființii pe care o cercetăm.

Cei douăzeci și unu de ani cari ne despart de moartea lui Vasile D. Păun și-au luat sarcina să-i ștergă pasivul și să ni-l redea numai sub raportul creațiunii sufletului său mare și generat.

Destinul voind ca Vasile D. Păun să trăiască în mijlocul marelui generații care avea să pregătească, în timp de pace, sufletul națiunii pentru luptele eroice de întregire a neamului, a fost privit, la nașterea sa, cu ochiu favorabil de geniul său protector. De aceea, sufletul lui Păun avea să aibă mai multe resorturi sau, cum se exprima el, mai multe coarde la lăută. Crescut în liceu, sub influența școlii latiniste, al cărei adept inflăcărat era, și mai ales a profesorilor săi Maxim și Laurian, pentru cari avea o adâncă admirațiune, V. D. Păun s'a manifestat în viața sa publică în trei direcțiuni, ca profesor, ca scriitor și ca publicist.

Inzestrat cu un apreciabil talent poetic, V. D. Păun a debutat în literatură, înainte de a fi fost numit profesor, la anul 1877, cu o odă dedicată Martirilor obscuri ai Independenței. Este în acești martiri imaginea „Eroului necunoscut”, prevăzută de poet. Din cele o sută de versuri, cităm numai ultimele:

*Din câmpul de bătăie pornește câtră cer
La sunet de fanfare prin limpedul eter,
O formă radioasă, cu lauri coronată,*

*Și'n brațul Nemuririi cu drag e legănată
Români! E blândul suflet al primului*

*[martir
E primul ce s'atinge d'at Gloriei potir.
Români! El e viteazul trimis de Națiune
S'anunțe Libertatea la mamele străbune.
Români! Păstrați cu milă acest obscur*

*[mormânt
In el e un tezaur: Cenușa unui sfânt.*

Trăind în epoca înfripării învățământului nostru superior — se știe că numai la 8 Octombrie 1863 se creiază la București, sub domnia lui Cuza și fiind ministru al Instrucțiunii D. Bolintineanu, școala superioară de științe care avea să devină Facultate — V. D. Păun, ca mai toți contemporanii săi, s'a desvoltat mai mult ca autodidact. Dar, tocmai acest sistem de învățământ a produs uneori personalități științifice și literare de mare valoare. Căci, nefiind obligat omul să studieze anumite lucruri, îi rămâne timp să aprofundeze cestiuni pentru cari simte suflătește mai multă pasiune. Câtă energie nu se pierde astăzi, fiind obligați școlarii să învețe lucruri nefolositoare și pe cari chiar autoritatea superioară le decretează în urmă prin legi ca fiind inutile. Se înțelege că de multe ori lipsa unui învățământ sistematic — numai unde este sistem este și știință — are și mari neajunsuri și însuși V. D. Păun își dedea câteodată seama de ele, cu toate că în timpul cât a stat în Germania a urmat cu asiduitate *Trienium philologicum*, pe care l-a absolvit.

Răvna înăscută pentru studii și faptul că a fost lipsit, multă vreme, de un învățământ superior sistematic, l-a făcut pe V. D. Păun să devină un *encyclopedist* sau, cum i se spunea, un om „cu multă carte”. Căci Păun știa de toate și a învățat, întreaga sa viață, de toate. În afară de specialitatea sa, limba română, V. D. Păun cunoștea bine limbile clasice, pe cari le cultiva cu entuziasm, cunoștea o mulțime de limbi moderne, împreună cu literaturile lor — era considerat ca poliglot — cunoștea toate disciplinele literare și nu arareori se avânta în discuțiuni de știință pozitivă. Iar, când o cestiune de științe naturale, bunăoară, nu o cunoștea în deajuns, cerceta cărți de specialitate, cu zel și cu răbdare, și relua firul discuțiunii, căutând să dovedească temeinicia părerilor sale. În cancelaria liceului Lazăr astfel de discuțiuni erau foarte frecvente și ele, în adevăr, ne impuneau tuturor.

Personalitatea lui V. D. Păun, ca profesor, ieșea în evidență mai ales în clasă, în fața elevilor. Iată cum se exprima unul din școlarii săi: „Păun era un torrent de idei și de imagini. Il priviai din ce în ce mai lung, îl ascultai din ce în ce mai atent: până venia un moment când uitai unde te afli; aveai impresia că păreții sunt căpușiți cu mii

de candelă țâșnind lumina din toate țile, că se desfășoară o feerie care mește, care farmecă, care transpune. Un debit de cuvinte ce se rostogolea ca o cascadă, copleșind orice încercare de obiecțiune sub puterea argumintului”.

Nam asistat nici odată în clasă profesorului meu V. D. Păun; am vădit și cîștigat însă la examenele sale partiale. În schimb, ca director al liceului, știam zita din când în când pe profesorul clasei lor și autoritatea lui necomparabilă ne făcea să ne considerăm ca întotdeauna pe inspector în liceu. Aceea, niciodată liceul Lazăr nu așa de bine ca sub direcția acestuia învățat, de autoritate și integru.

În afară de activitatea sa de profesor, V. D. Păun a avut și o activitate rară, cari însă este departe de a înălțimea celei dintâi. Hărțuit de voile zilei — Păun a trăit și a scris sărac — dându-și ultimul ban pe cărți — era un mare bibliofil — tînd mai mult să adune cunoștințe cari să le împărtășească, în urmări și prietenilor săi, Păun nu răgazul necesar pentru compunerea unei opere mai durabile sau, poate rezervat acest drept pentru mai târziu.

Totuși avem dela V. D. Păun câteva broșuri cari conțin analize ce pot fi te ca modele de critică literară. Avem *Catastrofa Nibelunșilor*, interesant și pentru notița privitoare la trecutul nostru național, înainte de mărirea neamului nostru ca popor manic.

Studiul *Inrudirea poeziei cu celelalte arte frumoase* (muzica, pictura, poezia și arhitectura), inspirat de Lessing este urmat de o triologie versuri: *Poezia, Muzica și Pictura* — tîm corul celor trei arte:

*Noi suntem trei cerești Vedem
Surori cu mîndrul Ideal,
Pe oameni însoțim ca Genii
Prin tristul soartei lui dedal.*

*De pulimi inimi turburate
La noi odihna lor o cer,
Și Gîndul mînții inspirate
Prin noi ia forme ce nu pier.*

*De-asupra neamurilor stîns
Noi, astre vecinice, lucim
Puteri în Dumnezeu cuprîns
Noi lumi ca din Nimic zidim.*

Ficțiune, imagine și comparațiune — un studiu mai lung de literatură poetică, studiu care no înfățișează de vedere din care privea Păun de artă. Până la el, literatura aplicată mai mult sub raport la realităților. V. Păun este unul din cei dintâi profesori care a în-

calcă a profesor

Când într-o zi a văzut directorul Păun pe un tânăr profesor intrând în cancelarie, după ce stătuse mai mult decât trebuia în clasă, zise: Asta calcă a profesor.

armele mele sunt legea și regulamentul

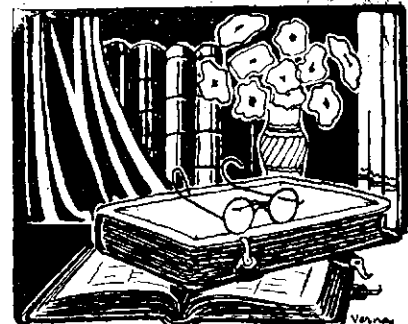
Generalul Roșianu, în urma unui schimb de cuvinte violente în cancelaria liceului cu directorul Păun, i-a trimis acestuia martori. Păun răspunde martorilor generalului: armele mele sunt legea și regulamentul.

NOTE BIOGRAFICE

Vasile D. Păun s'a născut în anul 1850, la București. A urmat cursurile secundare la liceul Sf. Sava. După ce și-a trecut bacalaureatul și după ce funcționase câteva timp ca funcționar public, a fost numit la 22 Noiembrie 1877 profesor de limba română și latină la gimnaziul Cantemir Vodă, unde a funcționat până la anul 1879; în restimp, de la 1 Septembrie 1878 până la 20 Februarie 1879, a avut și însărcinarea de director al gimnaziului. De la 1 Septembrie 1879 este permutat la liceul Sf. Sava, la catedra de limba română, cursul inferior, având să predea și limba latină în clasa IV-a. La acest liceu a funcționat, ca profesor titular, până la 1890.

Pe când se găsea la acest liceu, Primul ministru de pe acea vreme, I. C. Brătianu, făcându-i cunoștința și apreciindu-i însușirile de profesor al fiilor săi Ionel, Constantin și Vintilă, l-a însărcinat mai întâi ca meditator al fiicei sale Sabina, iar, în anul 1881, l-a destinaat ca profesor, pentru limba română și istoria națională, al principelui de coroană Ferdinand, care își urma cursurile liceale în Germania.

La anul 1890 transformându-se gimnaziul Lazăr în liceu, Vasile d. Păun a fost transferat ca profesor de limba română, cursul superior, la acest liceu, unde a funcționat ca profesor, și mult timp și ca director, până în ziua de 1 Martie 1908, când s'a stins din viață pe neașteptate.

Simplex, Note și Reflexiuni. De atunci înainte, Notele au fost continuate de d. Gr. Tăușanu, în *Secolul* și, apoi, în *Vitorul* sub pseudonimul de Petronius.

Nici o ramură de cunoștințe nu era străină de sufletul acestui om superior: filosofia ca și religia, știința ca și arta, găseau în V. D. Păun un pricepător fin și un interpret delicat. N'a fost discuție literară la care să nu fi luat parte, în coloanele gazetei, și profesorul Păun și chiar când teza ce susținea n'ar fi fost cea justă, totuși argumentația și căldura cu care își apăra ideile denotau seriozitate, știință, spirit și simț literar ales.

În viața sa sbuciumată, când avea câte un moment de popas, reflexiile filosofice ale lui V. D. Păun ni-l arată până la ce regiuni senine se putea ridica.

„Nu există fericire, zicea V. D. Păun

UN AUTOGRAF AL REGELUI FERDINAND CATRE PROFESORUL SAU VASILE D. PĂUN

Martie în 27 febr. 1890

Comitate.

Artista e o creatură mai interesantă
ca senat și fiind la originea fidei legii
pentru schimbarea sistemului moral
în țară ca va ține parte 5 ore
de vorbire te rugăm de a nu veni.

Ferdinand

într'un foileton din *Secolul*, fiindcă mulțumire reală nu există. Singurul lucru pozitiv e durerea, singură ea, durează perpetuu, de când lumea, dela naștere până la moarte. Ceeace se numește mulțumire în noi este numai o pauză între două dureri, o vagă potolire între două exacerbațiuni ale vecinicei dureri universale. Plăcere durabilă nu există. Mulțumirea este deci un interval scurt între două note ale suferinții".

Vasile D. Păun a fost fără îndoială unul dintre marii profesori ai școlii și diriguitori ai opinei noastre publice.

G. POPA-LISSEANU

adevarate**deăștia am văzut mulți**

Într-o zi ne pomenim în cancelaria liceului Lazăr cu un inspector școlar. Era un inspector tânăr, în jurul căruia ne strânseserăm ceilalți profesori. Păun, directorul nu cunoștea pe inspector. I-l prezentăm.

— D-ta ești inspector? Imi pare bine. Eu am văzut mulți inspectori, dar n'au văzut mulți învățați.

comentariul estetic al unei poezii sau al unei bucăți de proză. Această inovație ne și explică în mare parte succesul lecțiilor sale și pentru ce cursul său de limba română era precedat în totdeauna de enunțarea principiilor de estetică generală. Și intrucât V. Păun era mai mult un profesor învățat de cât un profesor pedagog, — pedagogia sa consta mai ales în căldura expunerii — de multe ori, pentru unii elevi, aceste principii de estetică păreau peste puterile lor apercceptive.

"Ficțiune, imagine și comparațiune" este urmată de poemul său național *Sihastrul*. Este o minunată poveste, în 568 versuri, a unui oarecare Dan, ajuns, în urma morții Niei lui, sihastru într'un schit.

*Singur și bătrân și veșted — schima
ei mumi — In sicriu de lut.*

Având obligațiunea, ca director al liceului Lazăr să rostească, din când în când, cuvântări, fie la deschiderea cursului, fie la aniversarea liceului, V. D. Păun ne-a lăsat câteva *discursuri* scrise, scurte compoziții literare. Unele din ele se găsesc publicate în broșuri separate, iar altele tipărite în reviste sau țiare. Cu prilejul unei aniversări a compus *imnul lui Lazăr* pus pe note de maestrul I. Costescu, și care este cântat de toate generațiile de școlari cari se prin liceul Lazăr. Iată acest imn:

*Bin raiul nemuririi tale
Martir al dreptului cuvânt,
In vremi de întunecimi și jale
Apostol plin de duhul sfânt
O, Lazăr, umbră fericită
Reversă pacea nesfârșită
La glasul tău cu vraja lindă
Trezii o țară cu noroc
Și cu-o scântee de lumindă
Suflași în neamul nostru foc.
Mărire, de trei ori mărire
Lui Lazăr, sol de mântuire.
In templul minții tale falnic
Măsună astăzi fala ta
Și sborul vârstelor năvalnic
Cu noi de-a pururi va cânta:
Mărire, de trei ori mărire
Lui Lazăr, sol de mântuire.*

Mult mai rodnică a fost viața lui V. Păun ca *publicist*. Pentru vasele și opiniile sale cunoștințe catedra liceului îi oferia un teren de activitate prea puțin, prea limitat; și apoi, își zicea și opinia publică are nevoie să fie călăuzită. De aceea, V. D. Păun, dându-și seama de importanța presei în epoca de formare a statului român și având conștiința că o țară mititică, cum era țara noastră, trebuie să se desvolte pe baze naționale, a întemeiat cu câțiva oameni de inimă *Apărarea Națională*, la căruiă presa românească îi datoră îndrumarea spre țeluri mai sănă-

După dispariția acestui ziar, V. D. Păun trece la *Secolul*, condus de colegul său Ghimpa, unde a colaborat până în ultima zi a vieții. Chiar în ziua morții sale, au apărut în *Secolul* două articole ale lui V. D. Păun dintre care unul, *Domnia legilor*, nesemnă de adevărată scrieră zilnic la gazetă, atât articolele de critică, cât și, sub pseudonimul de

P O E Z I E

RADU D. ROSETTI

R E G I C I D U L

O rege mîndru ! cîtă depărtare
E de la tronul tău și pîn'la mine !
Tu sînge'mpărătesc hrănești în vine,
Eu sint copilul plebei proletare.

O lume'ntreagă să'ngenunche vine
'Nainta ta. Slăvit ești, că ești Mare.
Eu ? Ce sint eu ? Un strop mai mult în mare,
Un X necunoscut, un biet ori cine.

Și totuși eu voiu face, pe vecie,
Ca numele-ți de-al meu legat să fie.
Căci ori cît de puternică și-oștirea,

Vinjosu-mi braț, cu ea, n'o să'l înlături ;
— Și'n cartea ei de aur, nemurirea,
O să ne treacă pe-amîndoi, alături !

(Inedită)

T O A M N A

Printr'un ochiu de voal subțire,
Trist surâde soarele
Slab și palid de mîhnire
C'au plecat cocoarele

Gaița, bătrîna fată
Le și dă o lecție
De morală aplicată
Fără predilecție....

Toți s'au risipit în pripă
Să-și ascudă penele
Uitînd : unii o aripă,
Gaița chiar genele.

Floarea soarelui săracă,
Stîrv în putrefacție,
Strâns-a vrăbiile 'n elacă
Stîrnind satisfacție,

Toate gem, pînă și-o cioară
Fără dispoziție,
Beareă, singură și chioară,
Face opoziție.

Linștea a prins să cadă
Greu că amintirile,
Cînd cu sgomot de cascadă
Sună mînaștirile :

Gălăgie, cânturi, glume...
Cînd, țîșnind din scorbura
Și făcînd la gură spume,
Ochii și-i involbură,

Alarmat de-așa gălceavă,
Comisar la secție,
Un vultan porni prin pleavă
Să facă inspecție :

Pleacă dragostea hoțeste,
Plîng la geamuri fetele,
Numai Toamna hohoteste,
Seuturîndu-și pletele.

TR. IONESCU

E P I L O G

În inima-ți, eu, voi trăi pe veci.
Ca slovele 'nerustate, pe lespezile reci,
Pe lespezile vremii, în cari, ploaia bate,
În margini de poteci.

În trupul tău mă vei simți ori-cînd,
Sfîșietoare ghiară ;
Iar amintiri, cu stropi, ferbinți de ceară,
Ti-ar arde fruntea, veșnic picurînd !

Ti-ar arde tîmplele încărunțite,
De ani, și trudă,
Vor picura mereu,
Și nimeni, nu va fi ca să te-audă
În ceasul trist și greu !

În, sărutările de eri,
Vor naște iar, cum nase în primăvară,
Din creanga moartă, flori de liliaci ;
În inima-ți eu voi trăi pe veci !

ARTUR ENAȘESCU

POEMĂ PENTRU SUFLET

Cu doliu 'nfășurată mi-e fiecare clipă
Și 'n fiecare cîntec simt plînsul din mine,
Săgeata în fiecare svăcnire de aripă
Și moarte în orice suflet adormit cu tine.

Increment în trupul ce 'n visul tău se curcă
Aștepti, trudite suflet, zadarnic ora care
Va naște 'n viața asta clipita cea din urmă
Și cea dintâi clipită din viața viitoare..

Dar pîn' atunci din ornice mereu bătăi vor curge
Mereu vei bea otrava din cupele durerii,
În cât — din trup cînd vremea veni-va de te-urca
Nici cînd tu nu râvni-vei la ceasul Invierii..

AUREL CHIRBĂ

IN REFACERE

de G. BRAESCU

Cantonat în satul Scheia de lângă Roman, colonelul Popescu avansat cu ultimul tren, luase abia comanda regimentului. Avea numai treizeci și cinci de ani. Căpătase, în două luni trei grade și două decorațiuni: Măgul Viteazului și dela Francezi, Legiunea de onoare. Era deci sigur de geniul lui militar. Instalat în casa proprietarului, adusesese cu el drapelul, serviciul casieriei, corpul de gardă iar carcera și închisoarea cari țin — și știu dacă sunteți la curent — de statul major al regimentului, le instalase în hambarul de ovăz.

Regimentul se afla în refacere. Șepta oameni, hrană și îmbrăcăminte. Soldații — puțini câți rămăseseră — eărau, ca să nu se degeaba, bolovani de piatră poroasă, scoborând, lunecând pe coaste, finându-se unul de altul, lăsând opincile în lutul negru, din care greu ridicau mormorul.

Galbeni, flămânzi și goi, mergeau încet, fără vlagă, întunecând la față, profilându-se ca niște umbre, lăsând să cadă bolovani la locuința colonelului.

Ali oameni îi ridicau de jos cu mâșări istovite, înșirându-i să cadă poteci cari să radieze — pe porunca colonelului — dela comandament în toate direcțiile, pe unde avea să treacă el.

Cai slabi, o rămășiță de cai răpăimântători de slabi, cu coaste și cozile tăiate, rătăceau bolbozi în livada moartă. Țesăli de trei ori pe zi — țesălatul întendantii, este a doua mână a calului — semănu cu peștile roase de dinaintea ușilor, O santinelă, soldat firav într'un zăvor, păzia ușa dela corpul de gardă. Un cornist suna onorul, înșirându-se pe lângă el de câte o colonelul în galoși mari, luați dela corpul de gardă, intra și el pe poarta conacului.

În fund, lângă grajd, dela o câmpie cu ochii triști, hrănită cu apă de floarea soarelui, ordonanța storcea pe pahar cu lapte pentru cafeaua comandantului și mai la oparte, un fum albastru se ridica drept, ca dela jertfă, lăsând să se vadă în aer trupeii, un căzănel de schijă, în care se găsea petecit se căznea să fiarbă în apă fierbinte, o mână de năut.

În noaptea, soldații se culcau îmbrăcați, roși de căldură, unde nimereau. Țiganul cânta și râdea, fumând țigări de pae, privind în spuză în spuză în care se sfârșiau, încet, și se stingeau.

Ajutat de casier, de ofițerul cu îmbrăcăminte și de aghiotantul regimentului la lumina unei lămpi chioare, în liniștea nopții,

colonelul clasa corespondența hotărât să pună în regulă cancelaria. Adunase, clasându-le pe date ordine și rapoarte, memorii procese verbale de predare și primire, instrucțiuni confidențiale, registre mari, registre mici, registre de tot felul, apoi condici de intrare, de eșire, modele noi și vechi, toate pline de scris mărunț, înflorit, de furier cu dispozițiuni de artist.

Conștient de menirea lui, socotind că o eră nouă era așteptată și trebuia să înceapă dela dânsul, colonelul hotărî să distrugă toate

s'a adunat inutilă, îngreunând transportul și este expusă la șoareci.

Comandantul regimentului
Col. POPESCU

Cum era just, raportul a urmat calea ierarhică. Brigada astfel sezisa transmite cererea diviziei.

„Avem onoare a vă înainta cererea regimentului X, rugându-vă să binevoiți a decide“

Scurt.

La rândul său, divizia sezisa tot atât de scurt și laconic, corpul de armată.

„Avem onoare a vă înainta alăturata corespondență rugându-vă să binevoiți a decide“.

Și comandantul corpului de armată a decis. După câteva luni, răspunsul n'a întârziat să vină tot pe calea ierarhică, dela divizie la brigadă, care pe deplin satisfăcută că poate comunica de aprobare aduse la cunoștința regimentului:

„Binevoiți a cunoaște că Domnul Comandant al corpului de armată aprobă să distrugeți orice corespondență inutilă păstrând copii.

Comandantul Brigadei
General CIOFLEC

EPIGRAME

AVOCATULUI FABRICIU

I

Vestitul avocat Fabriciu
Nu-i orator dar mie mi place
Dacă vorbind e un supliciu...
E un deliciu, dacă tace!

II

RĂSPUNS

la riposta avocatului că
loquacitatea lui e dovadă de
intelligență iar tăcerea mea
de prostie.

Fiindcă tăceam de și cu rost
Fabriciu mă crezuse prost
Tot astfel eu l'am socotit
Dar numai după ce-a vorbit.

III

azi Fabriciu fiind numit într'o înaltă
demitate cu prilejul depunerii jură-
mântului, de emoție a tăcut.

Ca tânăr ne băga-i în draci
Vorbind când trebuia să taci
Azi matur te mai cumițești
Și taci, când trebui să vorbești

CINCINAT PAVELESCU

MOLDA: Frescă pictată pe bolta mausoleului poetului
V. Alexandri

hârtoagele adunate zi cu zi dela începutul războiului și cari sporiseră la șase, numărul lăzilor de cancelarie, dela una cât prevede regulamentul administrativ.

Fără să stea la îndoială, se așeză la masă și luând o coală de hârtie virgină, scrisse cu mâna lui:

„Regimentul X de Infanterie“
cătore

Domnul Comandant al Brigadei

Am onoare a vă ruga să binevoiți a autoriza regimentul să ardă corespondența care

DANGĂT DE CLOPOT*)

de MIHAIL LUNGIANU

Satul, infins mult pe cele două părți ale drumului județean, are la mijlocu-i biserica, la un loc, ca de obicei, cu celelalte case de nevoi obștești: școală, primărie și cărciumă.

Pe aceeași linie cu drumul, lăsând între ele doar grădinele, curge „Vălsanul”, aci mic, sălăreț, aci umflat, sur, năbădăios. Când e mic îl trece omul cu piciorul; dar când vine mare nici cu căruța cu boi nu e chip de încercat: apă de munte, ce vrei, așa cum îi e și cerul, ce e adăpostește, aci senin, aci posomorit, așa cum e și frea băștinașilor, pe cari îi udă și-i hrănește: liniștită, deschisă, și d'odată clocotă și se revărsă în fapte nejudicate.

Peste gărlă, spre apus, mai e ceva luncă și apoi începe pădurea bătrână, ce se întinde și spre răsărit dincolo, din dosul livezilor de pomi, mergând în desis de stejari până în luncile „Argeșului” și ale „Răului Doamnei”, frate și soră bună cu el, făndur din aceiași munți și spre aceleași câmpii largi alergând în spume.

S'a desprimăvărat de curand, topindu-se zăpada și umflând pârăele. Și Vălsanul curge mare, huese seara și în noaptea, că ziua cine stă să-l asculte?... Dealurile și luncile-s negre, ca și bugăturile bătrâne și pomosturile dese, doar ici-colo puncte galbene și albe, ca niște flori de osul iepurelui la pălărie. Sunt cornii, chemați cei d'întai la viață.

Fumul se umplă molatec din coșuri și lumina zilei prinde să se stingă odată cu epusul soarelui pe după culmea din spre Ages.

E într'o Luni. Mai e mult până la Paști. N'au sosit denile și totuși la biserică a început să dangăne clopotul odată cu lăsarea umbrelor de seară. Cei de la primărie au ieșit în prag, întrebându-se ce să fie, că rostul sărbătorilor și răbojul morților îl tin ei doar! La cărciumă oamenii au lăsat țucele pe mese și s'au strâns în jurul țighelei, făcându-și cruci. Și clopotul se tânguește mai departe, aci țipând ca un copil, prins sub roatele unei căruțe, aci dondăinind, ca un judecător, care ceartă și pedepsește, aci muștrând un păcat și a rugă, vestind parcă sfârșitul lumii, la al căruia gând îngheață sângele în vine. Sunetele sună tot mai grele, hănesc tot mai tare, alergă tot mai repede, se izbesc tot mai puternic de dealuri. Liniștea adâncă, plăcută, a nopților de vară se turbură. Țărani dau năvală pe la porți, în drum, se adună la răspândii și se îndreaptă apoi spre biserică, spre cărciumă, spre primărie, nedomiriți, buimăciți, cu capetele goale, desculți, așa cum se găseau la ceasul târziu al zilei.

— Cine o fi murit? întrebau unii.

— N'a murit, de murit, nimeni, c'ar trage mai așezat, or le-ar trage pe toate! răspundeau alții.

— O fi arzând vre o casă?

— Le-ar trage atunci într'o dungă! vorbeau îndoiți mulți.

Și bang-bangul puternic nu mai conține gema meren, tot mai adânc, tot mai ciudos. Parcă și-a pus în gând să na mai sfârșească, până nu s'o prăbuși cu clopotniță cu tot.

— O fi căzut pe mâna vreunui nebun! căută s'arunce pe cineva unii.

— Ba, c'ai zice! îi dau dreptate alții. Așa a făcut odată unu' în Valea Nații.

S'a atârnat de clopot și a tras până n'a mai putut. Zicea că trage să goncască dracii din lume.

Tăinele nopții se risipesc, puterile somnului se topesc. Un vânt ușor face să tremure pomii din grădini, sălciile de pe drum și amintii de pe marginea pârăelor. Parcă un duh necurat s'ar zbate d'usupră-le, alungat de dangătul clopotului, cătând adăpost printre crăciile, printre scorburile lor.

Lătratul furios și neîntrerupt al câinilor, scocorit de sunetul de alamă în noapte, împunge și străbate văzduhul, ca mii de sulii zburătoare, făcându-l să clocotească prelung. Speriați de larmă, nedumeriți de atata mișcare, o hufniță zboară din turla bisericii pe linia dintre case, buhuind înfiorător.

Întreg satul se mișcă, ca un furnicar scocorit, ca o strănsură de lume în mijlocul căreia a căzut o ghiulea. Nimeni nu se mai gândește la mâncare, la somn. Până și copiii tresar în vis și se desțepă speriați.

Ai primăriei stau neliniștiți:

— Cine știe ce o mai fi! oftează ei.

— Așa a sunat, când a fost răzmerița! vorbi îngrijorat primarul. S'a urcat Cișivnică în clopotniță. — d'atunci i-a rămas numele așa, c'a cântat în noapte a prăpăd și a moarte, — pe unde s'o fi urcat și cum, el doar a știut, și a tras și a tras clopotu' până s'a strâns satu' și a silit pe grec, să se cărăbăncoască.

Abia când i-au strigat oamenii:

— Ho, mă, că s'a dus de dus opt cu-a brânzii! s'a oprit el din tras și s'a dat jos.

La cărciumă vorbă mare, haz:

— Așa a tras clopotu' și Bogdan! vorbi un bătrân.

— Care Bogdan? întrebă căliva.

— Ce nu știți?... Bogdan al bătrân, tatăl Bogdăneștilor de azi. Avusese judecăți multe, grele cu boerul satului. S'a judecat la județ, la divan, s'a plâns și la Vodă; da' a pierdut pân' toate locurile și pe toate părțile. Că, vezi, boeru' era șiret, se ținea de proces, ungea osia și câștiga. Și Bogdan a rămas cu buza umflată. Din bogat ce era, moșnean cu moșie, de, cu sineturi, a rămas sărac și elăos. Ce să facă el atunci?... S'a dus la biserică și s'a apucat să tragă clopotu' și trage și trage!... Au alergat sătenii:

— Ce e? Ce s'a întâmplat?...

După ce trage el, cât îi place, când a văzut, că nu mai poate și s'au adunat oameni destui să-i auză jelanja sufletului, a scos capu' pe feneștră clopotniții și a strigat cât a putut:

— Trag clopotu, mă, c'a murit dreptatea! S'asa a tras pân' la ziua și a doua și a treia noapte, pân'a pus la inimă boeru' or l-o fi bătut Dumnezeu că s'a spânzurat.

Răd oamenii, se crucesc.

Preotul, auzind jelanja clopotniței, s'a îndreptat spre biserică. Aci i-au ieșit înainte femeii, copiii și i-au spus pătania. Nu prea voia să le implinească vocea să slujească, dar odată cu dangătul aramei sfinte îl chemase la rugăciune, ce era să facă?... S'a hotărât deci să citească un acatist de pagubă, să cadă mânia cerului asupra păcătosului.

Și clopotul hăne mereu, plânge, urlă parcă. Sunetul greoiu plutește în tot lar-

gul văzii, ca o falfăire de pasăre răvânită, se izbește, puternic de dealuri, ca o buimăță din zid, și se resfrânge durăși, jehnd și mai jalnic, ca o mamă, întoarsă dela cimitir, unde și-a îngropat mădețda vieții.

Când a văzut preotul, îmbrăcat în odăjdii, citind și afurisind cumpilii, dușă altarului, între sfestnice, s'a adunat taina'n sat.

O îngrijorare a străpuns, ca vârful unei sulii, întâi o inimă:

— N'o trage pentru mine?... Si apoi altele, pe toate:

— Pân'acu nu s'a simțit de furturi pe la noi!

Cine și de unde să se fi iscat?...

Isi făceau cucci bărbaiți și femei, mirându-se, blestemând:

— Vânduse omu' botii, să-și mărie fata!

— Să-i ia muncușita, ziua'n amiază mare!

— Trebuie să fie vine-unu' d'aproape, care a cunoscut casa!

— Bătu-l-ar mânia cerului!

— Nu l-ar mai ține pe pământ mila Domnului!

Și fierbea satul de vorbe, de soapte de rugăciuni.

Sunetele, ieșite din clopotniță și căntoarse de izbida de dealurilor, hănesc mai puternic, umfându-se într'o larmă prelungă, ce clocotă a păcat, hohotă a jale, a moarte.

La vatra, unde cercase să stea nepăstor la foc, Mihail al lui Botan pomii vorbii cu părinții, întoarsă dela biserică:

— De ce trage clopotu'?

Să se afle nelegiuitul, care a furat banii boilor vecinului Neculac Gaspar.

— Așa? Și cine să fie?... întrebă amintit Mihail.

— Se zvonește pân lume că tot vreme d'aproape care a stat să cunoască turritate! îi răspunde bătrânul rar, cu gânduri printre spuse.

— De, mai știu?... elătină din cap la trama.

— Și o să tragă clopotu' până s'o dă pe față păcătosu' și povestește cele auzite cu Greu și cu Bogdan.

Mihail al lui Botan înghițu'n sece, aproape să se nece și să tușăască.

I se părea, or vedea acvea, că părim doar nu-i-o spuneau verde'n față, că e vinovatu'.

Și odată cu tresăbirea aceeași simțimul, ce sfârșia jelanja clopotului, te când din suflet în suflet. Și simțirea îl zguduia, îl cutremură. Și din ce se lăția jelanja aceasta, din ce începea să cutremure mai tare sufletul vinovat. Glas, ca al aramei sfinte, dar mai acut, mai sfredelitor, răsună d'odată el, apoi răgușit, certăret, scomonitor gânduri și de fapte, șoptia, se tânguie urla'n el.

Era fărâma de dumnezeire, scădit sufletul lui, ce se deșteptase la chemarea din afară și nu mai îngăduia să se culcească în pumnul de țărână, adormea păcat. Vraja clopotului îl năruie. S'asa locului, tremurând din toată înălțimea lui.

Luna mare, plină, alergând printre curile de noi, păcea un soare mobil.

*) Apare în volumul „Răncurète”.

in stranamatale

SCRISORI DIN PARIS

LA MUZEU. LA CONFERINȚĂ

Construit în secolul al XVI-lea, locaș, timp de 20 ani — al celebrei Marquise de Sévigné, vechiul hotel particular Carnotet, fu cumpărat în 1866 de către orașul Paris și menit să devie muzeu istoric.

Pe cincizeci de ani dela inaugurare, muzeul s-a mărit mereu, alipindu-și succesivele încălțări antice și moderne cari-l împrejmuie. El îngrădește astăzi patru curți și grădini. Asociația „Vechiul Paris” a lăsat să-i scape nici o piatră din clădiri antice pe care să fie exploatate și dărâmate. Grație destoiniciei directorului și în special a d-lui Jean Robiquet, actualul conservator al muzeului, tot materialul agonișit a servit la îndeplinirea lui inițială. Ca o casoleță prețioasă, în sașeu străvechiu, Muzeul Carnotet răspândește mai presus, mai înainte de cât ori care altul, mireasma și pătrunzătoare a unui trecut frumusețe și glorie. Comorile cuprinse în săli alcătuiesc un tot evocator de curți și clipe, astfel eternizate.

Comerțarea și descrierea lor nu pot fi făcute în cadrul strâmt al prezentei noastre seamă.

Ne mulțumim să facem cunoscut că este organizat de curând o expoziție de

documente teatrale din vremea lui Corneille și până la acea a lui Emile Augier.

Interesul istoric și artistic al vestigiilor expuse e prea isbitor pentru ca să fie nevoie de insistență. În fața amintirilor de tot felul, reînviind epoca lui Molière, reprezentând pe Racine, trezind ecoul numelor răsunătoare: Clairon, Rachel, George, Malibran, — un fior de entuziasm, un avânt de admirație străbat cele mai blazate suflete.

S'a organizat și un ciclu de opt conferințe asupra artei teatrale. Ele au fost și sunt încă ținute de către cei mai autorizați reprezentanți ai ei.

D. Denis d'Inès, societar al Comediei franceze, a schițat Veneri, cu elocvență, documentație și cu o vădită duioșie, figura unui artist dramatic din Veacul al XVIII-lea.

D'Inès e cunoscut de pe când juca la Odéon sub direcția lui André Antoine. Siguranța, măsura cu care acest tânăr, foarte tânăr artist reda roluri de compoziție, roluri de bătrâni, era uimătoare de pe atunci.

Inteligent, muncitor, îndrăgit de arta dramatică, d'Inès ocupă azi un loc de frunte printre artiștii conștiințoși și talentați ai Comediei. El a creat „Voltaire”, a jucat „Louis XI”, „Avarul” studiind

adânc, compunând magistral și cu originalitate personagiile.

D'Inès e și un profesor din cei mai merițiți. Am urmat numai pentru plăcerea de a-l asculta indicând un rol, cursurile gratuite de dicțiune pe care le ținea pe vremuri. Unele din frumusețile clasicismului francez mi-au fost desvăluite și de lămuririle acestui cunoscător, care din nenorocire și-a dat demisia dela Conservator.

Denis d'Inès a triumfat și ca conferențiar.

— Imi place, zice d-sa, să citesc și să adâncesc viața artiștilor de demult. Secolul al XVIII-lea a iubit teatrul și pe actori în deosebi. Din această pricină numele și chipurile lor nu s'au dat uitării: Clairon, Molé, Dazincourt, Dumesnil — și dintre toți, în ochii conferențiarului, se desprinde, se înalță, străluce mai viu chipul actorului Lekain. Denis d'Inès, căruia i s'a adus adesea învinuirea că ar fi lipsit de sensibilitate și că ar fi având un joc mai mult cerebral de cât simțit, a găsit accente de o neașteptată și sinceră emoție vorbindu-ne despre actor, pe care pot afirma fără greș, conferențiarul și l-a ales drept pădă, drept icoană; în care el vede, cu siguranță, un părinte spiritual.

Lekain, fiul unui avar, ucenic în dușeana tatălui, era îndrăgostit de teatru. Văzându-l jucând într'un teatru de societate, — siguranța, ținuta, jocul tânărului necunoscut au impresionat pe Voltaire, care îl și chiamă la el acasă. Când însă îl vede, slăt-foc, strămb de picioare, stângaci și bleg, Voltaire rămâne înmărmurit. Autorul desamăgit, furios împotriva lui însuși, apostrofează cu brutalitate pe vizitator, își bate joc de năzuințele tragediamului grotesc. O privire îi răspunde, sfioasă, cuplăit de indurerată, totuș demnă; iar Voltaire presimte că strălucirea e lăuntrică, că sufletul tânărului e făcător de minuni.

Protecția scriitorului îi e câștigată pe deplin, pentru totdeauna. Lekain va crea toate tragediile lui Voltaire, plătinându-și astfel cu prisosință datoria.

Munca, străduința artistului și focul mistuitor din sufletul său; mizeria, piedicile luptătorului îndărjit, răpus uneori și totuș neînvinș; ascensiunea amevoioasă, progresele neînclinate ale unui maestru avid de perfectibilitate și recunoscător criticilor justificare; întreg istoricul unei cariere a fost evocat cu meșteșugirea unui om de teatru, cu autoritatea unui alt artist pentru care culisele nu sunt secrete. În acelaș timp sunt descrise cu vervă și umor caracteristicele actorilor și moravurilor din acele vremuri. Conferința o împetrită cu observațiuni judicioase și amuzante privitoare la atribuțiunile și importanța din trecut a „parterre-ului” Comediei precum și la colaborarea dintre autor și actor din punct de vedere al interpretării.

Cu o fidelitate pioasă, conferențiarul scoate în lumină toate calitățile și meritele actorului Lekain.

Intre Clairon, splendidă, impunătoare,

lucându-se parcă să nu-i scape, și în hănuțul clopotului, ce-i umbla în urechi și în suflet, se îndreaptă spre locuința d'alături, sare prin grădină, pe unde sârșise și când a făcut fapta, intră în curte, de aci înăuntru și anunță la locul ei matoașca blestemată cu cei cincisprezece poli, făcându-se apoi nevăzut, pierzându-se în noapte.

De la poartă bătrâna zărește umbra serocornată, intră repede în casă și, găsind banii, a dat de veste celor duși la biserică, toți cu mic cu mare.

Și pe loc a încetat tânguirea jalnică a clopotului și nușcăciunea preotului, mai hănuind și mai înălțându-se de câteva ori doar, a mulțumire, a slavă însă.

Și păgubașul, cu ai lui, și după el creștinii ceilalți s'au întors la căminuri, dormind apoi toți liniștiți.

Nu mai în Mihai al lui Botan gema încă sufletul zgâlțânat de durerea lui și ușurat puțin de greutatea păcatului, așa cum gema un bolnav, după ce s'a scos puhoiul, or un mădular putred din el.

Și gema apăsată, infundată, de rușinea faptei, de ciuda dorului lui neimplinit, ca valurile crescute ale Valsanului, izzinzindu-se siluie în aninii de pe maluri și a gemut până ce gemotele lui, ca să se albine, să se curme, s'au împreunat spre mijzul nopții, cu ale apei, luțită și turbare, ce cerea nesățioasă viață de om.

1929, Februarie 10.

MIHAIL LUNGIANU

comună. Bufnița răfăcătoare țipă de pe ori în apropiere de casa lui, și din arșipelor ei îi împietri făptura, răzgîngere a morții.

De din casă, se duce pe la grajd, umblând prin curte. Inșiră așa pentru el sta petrecut.

Alurat cu gând rău, așa ca să fure

nu are pe la prânz banii din tron, văzuse că-i pusese vecinul său dină când a venit dela Pittești. Aflase înăuntru pe Rada cu ei și i-a luat de la ea să stănice roștu' nunții.

De putea s'o ceară, că nu i-ar fi rău să-l ora atât de dragă! Acu ce să ră...

brună bolnii mai departe, să ră...

De satu 'ntreg! Parcă vede cum se uite toți la el, cum o să dea din gură o să-l anate cu degetul!...

clopotul parcă dă să se spargă, și nu mai are răbdare, parcă cere, poruncește, să iasă păcatul la lume să fie cunoscut de lume, ispășit!...

Al lui Botan nu mai poate. Sufletul se ușureze, dar zadarnic. Se petrece el, cum se petrece cum val de val se umflă, ce se ridică 'n zid năvălind să se prăbușească, să se scindă din clipă'n clipă.

De lunatic, care nu mai are stăpânire, purtat d'o putere nevăzută, și ca pe sfoară, dă buzna el la lume ascunsese banii, îi înșfacă și strânge 'n mână, apoi la sân,

virtuoasă și Dumesnil impulsivă, brutală: Lekain apare ca artistul complet, întrunind focul și spontanietatea uneia cu majestatea și știința celeilalte.

După ce, grație lui d'Inès admirăm pe actorul Lekain, — simplu și impresionant pe scenă, muncind în afară, fără odihnă, luptând împotriva unui fizic ingrât, îndurerat când nu-i țâșnește destulă frumusețe din suflet; ne împrietenim apoi cu novatorul, premergător al marelui Talma cu privire la costum; cu cercetătorul neadormit în chestie de regie, de expresie dramatică. Aflăm, mișcați, că de dragul artei sade, el — cel mai sărac, renunță cel dintâi și obține suprimare băncilor de pe scenă, atât de supărătoare pentru jocul artiștilor, dar cărora ei datorau realizarea unui frumos beneficiu bănesc. Mai aflăm că din slavă pentru Molière, Lekain nu s'a dat îndărăt să joace cel mai neînsemnat rol din „Precieuses Ridicules”; tot el e inițiatorul ridicării unei statui Fustrului autor și că în urma insistențelor sale, se hotărăște însfârșit Louis XVI să iscăliască decretul de înființare al învățământului de artă teatrală.

Din belsug, conferențiarul adună lauri pentru artistul care și-a închinat viața artei și care moare istovit la vârsta de 49 ani.

Apoi conchide:

— Lekain era însă și un om înzestrat cu frumoase calități morale, un camarad leal, un suflet nobil, o inimă curată. Iată pentru ce se ridică deasupra tuturor. El a meritat să izbucniască, A meritat să supraviețuiască. Cinste lui!

Sagacitatea cu care aceste însușiri ne-au fost împărtășite, emoția cu care ele au fost glorificate sunt însă și spre cinstea conferențiarului.

D'Inès, Lekain, numele acestor doi artiști vor rămâne desigur asociate în memoria recunoștințelor a auditorilor.

LA CINEMA SEVRES-PALACE

Intre două filme: „Vântul” cu Lilian Gish și „Roș și Negru”, după romanul faimos de Stendhal (ciopârțea nerușinată) cu Mosjoukine, cântă Damia.

Damia? Extraordinară! Damia? Horripilantă! Damia? Imi place la nebunie! — Mie, nici de frică. E trivială! E genială!

Păstrând proporțiile și fără să-i știrbim întru nimic faima, am mai auzit pe vremuri asemenea aprecieri diametral opuse, formulate cu privire la marele nostru De Max.

Am ascultat-o în sfârșit pe Damia!

E mare, și ea, netăgăduit.

O femeie de statură potrivită, bine legată. Nu-i frumoasă. Cum e, așa îi stă bine să fie. Ochi de oțel, infierbântat; o gură dareroasă pe care surâsul nu o prinde. Glasul e cald, dicțiunea perfectă.

Ea cântă păsul celor de jos, celor obișnuiți de soartă. Îi descântă, îi trăiește.

La rue de la Joie (Strada Plăcerii), J'ai le Cafard (am gărgăuni), Ouvrez-le portes (Deschideți porțile), La complainte de la Mer (Tânguirea Mării); versuri banale, cântece fără ținută artistică, țâșnesc cu un isvor de foc mistuitor. Femeia care cântă e o făclie, un mănunchiu de flăcări, ce se consumă sub ochii noștri. Fața ei schimonosită de durere impresionează ca acele măști aduse din China. Glasul e când sfâșietor, când istovit de durere. Poruncilor sau resemnat răscolește adâncimile sufletelor.

Artificiu? Artă? Nu, și nu! Instinct, spontaneitate; deslănțuire de forțe vii, străvechi, eterne: Durere și milă, adevăr, sinceritate.

Cei ce trec prin viață cu ochii închiși, cu inima în zale și sufletul plin de drag de sine, vor nesocoti strigătul și fiorul acestei ființe dureroase: cântăreața lirică Damia. Fariseii cu glas de miere și surzii cari nu vor să audă o vor condamna, nu-i vor erta sguduitoarea impresie ce le-a produs, și nici că i-ar fi putut trezi din nepăsarea lor letargică.

Sufletele simțitoare vor vibra la glasul ei, o vor îndrăgi și o vor așeza printre artiștii pe cari durerea altora îi doare cu adevărat.

AUBERT PALACE: FILMELE SONORE

O nouă invenție e pe cale să răscolească industria cinematografului. Artă mută devine sgomotoasă, arminioasă. Actuala realizare de sincronizare a gestului și a glasului e mai atrăgătoare decât s'ar crede, mai puțin decât se susține de cei interesați.

Primul inițiator al acestei inovații a fost Leon Gaumont, perfecționarea se datorește americanilor Petersen și Poulson, iar reușita, în parte tot metodelor americane de prezentare, de răspândire, de reclamă.

Interesele filmului din punct de vedere pur reprezentativ nu pare sporit în mod apreciabil, progresul realizat are însă o importanță didactică netăgăduită și lesne de închipuit.

De aci înainte interpretarea unui artist de valoare se va putea păstra în întregime, completă, se va răspândi pretutindeni, se va studia de oricine, oricât. Glasuri stinse, mișcări pe veci înghețate, vor reînvia, nu se vor mai pierde în negura uitării. Artistul dramatic, cântărețul, profesorul vor fi eternizați, vor fi ascultați; ei vor propovădui, vor inspira pe urmași chiar după moarte, și mereu, neîncetat.

Pentru moment spectacolul dela Aubert Palace se cam aseamăra cu programul bine reușit dela Olympia sau Alhambra. Mulți dintre amatorii de filme cu peripeții multiple, montări fastuoase sau situațiuni dramatice nu se vor fi simțit mulțumiți ca de obicei.

Plăcerea, desfătarea, emoția culminantă datorită până acum simțului vederii, asporit sau nu ca intensitate prin faptul că auzul a luat și el parte la sărbătore? Mărturisesc că mă cam îndoiesc. Nu cred că o anume parte din public să se fi entuziasmat de interpretarea averturii din Lohengrin de către orchestra opereii din New-York. De altfel, hărșitul specific al fonografului era prea perceptibil, sonoritatea muzicală tam redusă, iar faptul că se putea urmări când și când mișcările executanților sau al șefului de orchestră, e mai puțin pasionant de decât s'ar putea crede.

Cât despre tenorul Martinelli în Paillasse, ca fizic, mimică și plastică, nu prezintă nici un interes special. Cine s'ar fi mulțumit să-i asculte numai glasul, sau s'ar fi lipsit dacă muzica lui Leonecavallo nu-l transportă.

Clovnii muzicali, foarte amuzanți, fiind rând cu o măiestrie inimitabilă, tot mai puțin atractivi decât mulți alții, carne și în oase, mai puțin eleganți decât cei în vestminte versicolore.

O realizare reușită, evocatoare, e înscenarea convoiului de luntrași cântând celebra melodie Volga, Volga. Opinione și mizeria lor sporeau efectul nostalgical al cântului și peisagiul contribuia de asemenea să ațâțe sentimentul de milă pentru acei searbăzi salahori.

Cântărețul de Jazz, e un film amuzant întocmit pentru a permite artistului Jolson să-și desfășoare talentul de actor și mim. Ambele sunt excelente pentru acest gen de spectacole. Iată un specialist foarte iscusit și anume pregătit pentru propaganda filmelor sonore. Cântecul religios evreiesc răsună cu o amplitudine duiosă, impunătoare, cele de jazz, mai umane, câștigă mult prin expresia figurei interpretului, rând rând tragică, surzătoare, resemnată.

Subiectul filmului e copilăresc, existent.

Iată prin ce păcătuiește acest gen de spectacole. Oricum, „Vitaphone” nu s'ar spus ultimul cuvânt. Evident că arta cinematografică e în plină perturbare și că viitorul rezervă în această direcție încă multe surprize.

Paris, Aprilie 1929.

CRITICA LITERARA

CRIZA DE CITITORI

Incontestabil că avem o criză de cititori. E și mai adevărat că înainte de război, în Vechiul Regat, se citia mai mult de cât în România Mare.

Cauzele sunt cunoscute: pauperizarea micii burghezii și a funcționarimii, adevărată mizerie a intelectualilor și a studențimii. Nouii îmbogățiți, mai toți analfabeți, nu știu ceti, iar țărani n'au citit și nu citesc, pentru că n'au ajuns la un nivel de cultură și de bună stare ca să se gândească la literatură.

Mai este încă o cauză pentru care nu se citește: lipsa de unitate, neînțelegerea între scriitori. O școală sau o clică — pentru a distruge pe adversari — le negă orice merit. Nu există o bună cultură, o colegialitate, o solidaritate profesională. Publicul zăpăcit de polemici răsunante, de o acțiune negativă de cele mai multe ori interesată a criticilor și recenzentilor, rămâne indiferent, nu are încredere în nimeni.

O altă cauză principală mai sunt librării. Întâi, pentru că nu plătesc, și sunt destui necinstiți cari își compromit breșea. Al doilea, editurile-librării cauză să și desfacă propria marfă în detrimentul scriitorului editat aiurea.

De aci un prejudiciu evident pentru scriitori, în ceea ce privește desfacerea operelor lor.

Credem, însă, că toate acestea vor dispărea, atunci când s'ar normaliza, într-un chip oarecare viața. Epocile de înmăntări, de crize sociale și economice, n'au fost prielnice literaturii. Pentru că este cel mai prielnic mediu pentru scriitor și artist, o perioadă de liniște va veni, fără doar și poate, apa și la moartea scriitorilor, cari trec azi printr'o criză.

CLICI ȘI DECADENTISM

Popoarele trăesc, în societăți bine organizate. Cu cât sunt mai bine încheiate clasele sociale, cu atât acel popor este mai bine pregătit în lupta pentru progres. Nu-i acelaș lucru, însă, când e vorba de individualități literare sau artistice. În asemenea cazuri, creațiunea are nevoie de concentrare, de izolare, de singurătate. Marii artiști au fost, în genere, niște solitari.

Artia, ca și filosofia, nu cere numai atenția observației, finețea apercperii lucrurilor, ce are nevoie de o lungă concentrare, de meditații continue și de aprofundare. S'ar putea distinge chiar mai multe perioade: 1) pregătirea, ucenicia, care durează până la 30 și 40 de ani, pentru formarea personalității, perioadă de observațiuni, studii, adânciri, până când artistul devine conștient de el însuși; 2) în deplină posesiune a mijloacelor sale de realizare, atât din punctul de vedere al fondului cât și din punctul de vedere al formei — (clasicul este tocmai armonizarea completă dintre fond și formă) — artistul, scriitorul filozoful creează operele sale cele mai de seamă; 3) perioada a treia a maturității este când se complăce în vastele concepțiuni

cosmogenice, sau în uriașele construcțiuni epice.

Asemenea perioade și preocupări la neisprăviți, nu există.

Oarecare îndemănare formală, fără nici o pregătire, acești oratori decadenți și anagramați, trec direct în perioada a doua și rămân toată viața proști ucenici și neîndemânateci constructori de opere, monstruoase, imperfecte, tendențioase, marfă de parvenire sau de îmbogățire.

Dar acești decadenți cu spiritul negustoresc foarte dezvoltat, conștienți de ceea ce sunt adevărații creatori, desintereșați și nepractici. Ei se constituie în societăți mărunte de admirație reciprocă, în cenecluri unde *asinus asinum freat*, în bandă care atacă pe cei nepregătiți, care santajează pe cei slabi de înger, cari caută, cu toate mijloacele să parvie, să rupă admirația naivilor, să ocupe posturile grase și onorifice, ca la adăpostul lor, să-și facă trebușoarele.

În acest sens s'a lucrat, până acum, în câteva cenecluri sau clici literare, cari, însă au fost demascate și cari au dat faliment. Măzgălituri de hârtie, înșirători de rime banale, potrivind cuvinte „ce din coadă să sune“, spânzurători de tablouri zugrăvite în culori, cioplitori barbari în marmoră, insuficienți compozitori de muzică, au amestecat publicul nostru, prezentându-i la genii și talente, ce nu meritau acest nume.

Bunul simț măcar, al publicului a remediat pe cei convulsivi, pe bolșevicii artei, pe agitatorii geniului, pe demagogii cuvintelor late.

MARGA KASTERSKA :

„Contes et légendes de Podlachie“

(Librairie Ernest Leroux, Paris)

D-na Marga Karsterska este o strălucită scriitoare bilingvă: în poloneza și în franceză. Doctor în litere dela Sorbona, cultura d-sale vastă nu se mărginește numai asupra celor două literaturi, pe cari le cunoaște așa de bine. În ziare și reviste la Varșovia și Paris, d-na Kasterska a desfășurat o activitate vastă și folositoare.

Devenită româncă, prin căsătoria d-sale cu eminentul profesor de Matematici, dela Universitatea din Cluj, d. Petre Sergescu, d-na Kasterska s'a ocupat în diverse rânduri, în organele unde colaborează, de mișcarea literară dela noi.

Poveștile și legendele din Podlașia sunt mici poeme în proză, de o savoare și o delicateță de simțire remarcabile.

Podlașia este o provincie poloneză de frontieră, iar locuitorii ei, polonezi prin limbă și simțire, catolici înfocați ar fi vechi descendenți ai Yazygilor, cari au luptat, în trecutul depărtat cu Dacii și cu Geții.

Poveștile și legendele, aurite în seriile lungi de toamnă și de iarnă, la gura sobei — sunt parte inspirate din fondul

comun al folklorului universal, parte originale, ca inspirație și concepție. D-na Kasterska a pus în ele pecetea personalității sale de o delicatețe infinită, de o simplitate fermecătoare, scurte, ca niște poeme, ele constituie un aport și interesant și minunat, ca formă și fond, în comoara așa de bogată și vastă a literaturii franceze.

„Lișița și Mierloiu“, „Floarea de izmă“, „Inimă de Femeie“, „Coacăza“, „Lalele“, „Iarba ciutei“, „Siminocul“ sunt de o drăgălășie, de o frumusețe lină și delicată, de cari numai un suflet nobil de femeie superioară este capabil. Toate celelalte povești și legende au aceea atmosferă senină, mistică, — dar care nu are nimic cu misticismul sumbru și negativ rus — caracteristic literaturii poloneze, ce este puntea de trecere între claritatea și preciziunea clasică și adâncul misticism slav.

ION FOTI

NOTE BIBLIOGRAFICE

D. *Liviu Rebreanu* lucrează la două romane, ce vor apare în curând.

„*Picături de sânge*“ se va numi volumul de nuvele al d-lui *Al. Sahia* ce va apare la toamnă într'o ediție bibliofilă.

D. *Tudor Arghezi* a terminat o lucrare dramatică ce va fi prezentată unui teatru spre reprezentare.

La toamnă va apare în editura „Ancora“, volumul d-lui *Camil Baltazar* „*Cina cea de taină*“.

D. *Mihail Dragomirescu* lucrează la noul volum, de studii filosofice, intitulat „*Integralismul*“.

Teatru

TEATRELE

INOVATIE. Directorul Teatrului Național, d. Liviu Rebreanu a luat o măsură, care merită toată lauda.

D-sa a hotărât să se filmeze jocul actorilor, cari au susținut roluri mari și le-au realizat într-adevăr artistic și în acelaș timp să fie înregistrate pe plăci de fonograf, interpretările.

Ingrijește deci directorul teatrului ca să se arate în timp pentru ce a fost apreciat actorul. Gestul și vorba lui să fie

LIVIU REBREANU

transmise posterității, ca documente și ca prilejuri de stimulare a actorilor.

Gloria artiștilor era efemeră. După ce se lasă cortina, opera lor se spulberă. Scriau cronicarii și atât. Durau aprecierile. Dar atât. Peste gest, peste ton, peste

C. NOTTARA

interpretare, după lăsarea cortinei, se așternea uitarea.

De acum, se vor păstra în filme desfășurările de gesturi și atitudini și plăcile fonografice vor reda oricând cum au spus Nottara, Brezeanu, Demetriad, Bulfinski, Calboreanu, Vraca, etc. și d-nele Filotti, Zimniceanu, Macri-Eftimiu, etc.

Filmul și fonograful vor păstra ca documente și pentru școala teatrului și pentru istoria teatrului, cum au interpretat rolurile, actorii contemporani, cum au creiat viața scenică și cum și de ce au fost apreciați.

Printr-aceasta se scutură ceva din tragicul vieții actoricești, asigurându-se

legătura cu ziua de mâine, căci amintirea spusă, oricât de cald ar fi comunicată, nu corespunde gestului care a fost și tonului cu care a fost rostit rolul.

INCHIDERE. Stagiunile teatrale s'au sfârșit.

Teatrele „Regina Maria”, „Mic” și „Al-

AR. DEMETRIAD

hambra” și-au închis porțile. Reprezentațiile continuă doar la Național, spre închiere.

Acest sfârșit de stagiune e melanco-

R. BULFINSCHI

lic. Se poate ca toate companiile teatrelor particulare din Capitală să se dizolve.

D-NA MARIA FILOTTI

Compania dela teatrul „Regina Maria” a rămas fără teatru.

Acea energică străduință a d-lui Sică Alexandrescu la teatrele Mic și Alhambra a stopat.

Incerările lui Puiu Iancovescu nu

prea au avut noroc, dar mai ales n'au avut sprijinul corespunzător.

Dar acum intrăm în epoca teatrelor

GH. CALBOREANU

de vară. Teatru ușor, sau mai exact reprezentanții lângă teatru.

Compania „Cărăbuș” sub călăuză d-lui

TONY BULANDRA

Tânase își va continua activitatea ajutată de încercați revuiști.

La Parcul Oteteleşeanu, va juca o companie, sub direcția d-lui Sergiu Mi-

C. TONEANU

lorian, în frunte cu excelenții comedia Maximilian și C. Toneanu și apoi cu d-nele Anicuța Cârjă, Nora Piacentini.

Va mai fi un teatru de vară, care va juca reviste, făcute cu îndrăcită verve de foarte talentatul Nicușor Constantin nescu.

Le vom urmări pe toate.

plastica

SALONUL OFICIAL

...ionez că ordinea în cari dau nu-
... nu indică pe aceia a preferințelor.
... Bunescu Două peisagii: „Biserica
... Vodă” în lumină plumburie, e o lu-
... care cu calități apreciabile, spre deose-
... de cealaltă pânză a d-sale — „Caste-
... Bran” — un peisagiu de vată și
... impure, de care salonul s'ar fi
... lipsi.
... Bunescu a făcut parte din juriu.
... Lăzar Zin. Cultivă anecdota tenden-

cumpărat de stat.

D. Soroceanu a făcut parte din juriu.
Laura Cocea. O natură moartă, colorit
cald și luminos într'o gamă unitar sus-
ținută.

Uracl. Se prezintă, cred, pentru întâia
oară publicului. Portretul bătrânei pre-
zintă o notă de sensibilitate personală.

Insuficient stăpân pe mijloace.

P. Miracovici. Un portret cu mult ca-
racter, bine echilibrat în pagină și cu
vădite preocupări de sintetizare. Pre-
miat.

Corneliu Mihăilescu. Mai puțin glu-
meț ca în alte dăți. Deși făcând parte
din juriu (ca de obicei) și cu toate că
tabloul d-sale din anul acesta conține
lucruri cari pot fi numite, n'a fost nici
premiat, nici cumpărat!... Iacă un an
pierdut, pentru tânărul novator, cu toa-
te ostenelile lui electorale!

Șirato. „Fata lucrând filet” e o lu-
crare pe care am apreciat-o elogios în
expoziția personală.

St. Constantinescu. Două peisagii, ar-
monios compuse cu tonalități delicate.

P. Iorgulescu. Două peisagii urbane.
Colorit cald, planuri largi armonios e-

desen scrupulos — aș zice clasic — lip-
sit de emoție.

G. Nichita. Compoziție: două nuduri
în plin aer. Foarte personal atât ca e-
chilibru de planuri, cât și prin coloritul
bogată și luminos.

Gore Mircescu. Un grup de țărani cu
remarcabile calități de desen și culoare.
Așezarea grupului ca pentru fotograf, nu
e o fericită compunere.

Ionescu Sin. Un nud cu calități de cu-
loare și consistență. Stângăcii în desen
și compunere.

Alex. Phoebus. Un portret de bătrână
cu o sensibilă notă personală. Multă sin-
ceritate. Compoziție liniștită. Tabloul ar
fi fost compus mai bine fără partea dela
genunchi în jos. Fondul—cu verdele pa-
tinat — se leagă bine cu tonurile din
primul plan.

Szolnay. Un portret, desen corect, co-
lorit foarte personal, multă subtilitate în
compunere. Armonie de linii și în repa-
rțiția lăcășurilor. Artistul e stăpân pe mij-
loace.

Morres Eduard „Copii de țărani” e o
lucrare cu notă puternic personală atât
prin compoziție cât și prin gama tonal-
ităților. Figurile bine studiate și armo-
nios dispuse.

M. Panait. Compoziție cu trei nuduri
într'o grupare de un sentiment foarte
nou, totemă fiindcă pare inspirat după
antice basso-reliefuluri. Colorit îngrijit și
unitar.

Papatriandafil. Un portret bine echili-
brat, personal ca interpretare, stângăcii
în desen și construcție.

L. Biju. O natură moartă de respecta-
bile dimensiuni: Un colț de atelier, uitat
sub colbul adunat de vreme, într'un
interior de boem. O boare de melancolie
comunicativă plutește peste strânsura
lucrurilor învechite, ca o mărturie de
temperamentul acestui artist. În sfârșit!
a fost distins și de opinia oficială: pân-
za s'a cumpărat pentru colecțiile statu-
lui. Faptul nu i s'a întâmplat dese ori
pictorului Biju și nu știu dacă l'ar pu-
tea consola de pe acum gândul că vreo-
dată Muzeele vor plăti scump miopia ju-
riilor consecutive cari l'au apreciat cu
atâta sgârčenje.

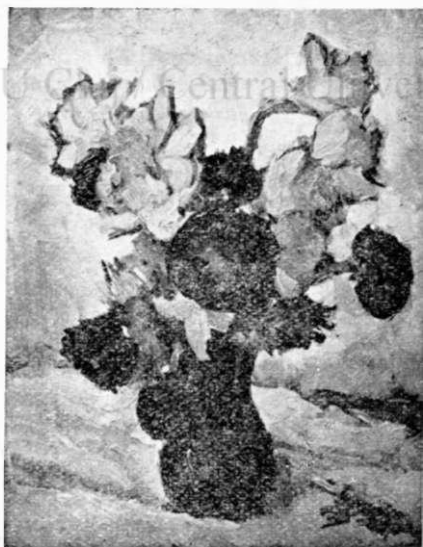
Florența Pretorian. Nou talent care-și
face apariția foarte promițătoare în a-
rena mișcării noastre artistice.

Inchei menționând că am preferat să
mă ocup aci de nume cari în general au
fost mai puțin discutate.

C. VLĂDESCU

Florența Pretorian: ȚĂRANĂ

N. N. Tonitza: STUDIU

echilibrat, materia bine observată.

O. Anghelulă. O natură moartă cu o
notă personală în compoziție, bine valo-
rată. Colorit sobru și viguros.

V. Popescu. Un peisaj bine echilibrat,
expresiv și viguros, colorit plăcut, mul-
tă atmosferă.

Mohy. Un portret cu apreciable cali-
tăți de desen și compunere. Colorit fad.

Troteanu. Un portret abundent colo-
rat, pastă pură și luminoasă.

Ionescu-Doru. Peisaj la țărmul mării.
Mai puțin sistematic în factură și com-
punere ca de obicei.

Petrescu-Dragoe. „Turcul” d-sale e o
figură plină de expresie. Frumoasă ar-
monie de mase în compoziție. Multă at-
mosferă, Premiata

Moscu Alexandru. Un nud în pastel,

...să „Orbul dela Iian” și „Minerii”
... subiecte de literatură „grand guig-

... raportul plastic, calitățile nu-i
... Desenul e stăruiț, cu atență ob-
... a raportului de lumini. Destal
... viguros.

... Două portrete bine echilibrate
... insuficient construite, colorit
... pe o gamă sobră. Prin sim-
... rău înțeleasă, autoportretul
... rigidități desagregabile.

... Pherekyde „Peisajul din Sighi-
... îl prezintă în remarcabil progres.

... compus prin repartitia de lu-
... pe planuri largi și consistente.
... bună valoratie. Colorit cald, sobru
... legat. Transparentele de umbre
... efectul unei stăruițoare observări
... când o delicată emotivitate. An-
... calităților câștigă prin purita-
... tatei.

... Soroceanu. O natură moartă, cu
... în hârtie mototolită
... câteva fire de flori, e intitulată...
... „Impresionantă” asocia-
... „E poate o șarjă la adresa
... din anul curent care ne-a
... pe toată lumea cu întârzierea și
... ei. Stângăciile de meștesug,
... culorile etc., sânt fără
... intenționat adecvate subiectu-
... amplificarea emoției speciale.
... n'a fost refuzat... ci, din contră,

așa și așa...

ORIENTARE. — Am impresia, că d. Al. Dima, în revista „Datina” dela Turnu Severin, are totală dreptate, când afirmă :

„Când însă istoria și-a împlinit procesul de realizare al acestui ideal (trezirea Carpaților), nevoia de orientare a simțit un moment de criză acută, ce va dura încă mult timp. Se coborau steagurile vechi și se înălțau altele noi. Ideatul trecea de pe tărâm precis politic, pe cuprinsuri sufletești vagi. Dela politică la cultură e drumul dela viața exterioară la cea interioară, vorbind puțin arbitrar. Aci, orientarea e cu mult mai grea, fiindcă nu se lucrează pe suprafețe, ci în adâncimi.

În schimbarea categoriei de ideal, vedem dar motivul adevărat al greutății de orientare Aci, stă rădăcina crizei” („Datina” N. 1—3 an. VII).

Observația „Datinei” e — încădată — justă. S'a mai făcut desigur. Dar în aceea revistă, are o însemnătate mai mare și prin faptul, că „Datina” a urmărit, — am putea spune — cu fanatism un singur punct de vedere, o singură doctrină istorică-literară, un singur cadru de orientare spre ideal, tradiționalismul.

S'a mai discutat cândva chestiunea curentelor literare și orientării artistice. S'au vânturat multe observații springene de inovații, de împrumuturi, de diferențieri progresive, de ecouri ale înrăuririlor curentelor politice, de continuarea valorificării a regionalismului cultural; dar o cercetare aprofundată a chestiunii nu s'a făcut. Se pare însă, că acum s'au afirmat mai multe elemente întru examinarea problemei manifestărilor literare.

Discuția isvodită între „Gândirea” și „Viața românească”; materialul unitar, procurat de statornicia în aceeași credință literară de „Ramuri”, necesitatea, pe care a simțit-o d. Mihail Dragomirescu de a începe în „Falanga” o examinare cu caracter aproape didactic a curentelor literare, — vădesc desigur stămularăa nervoasă a limpezirii problemei de orientare literară.

Din „semănătorism”, „poporanism”, „naționalism etic”, „estetic”, „școală nouă” (definite de d. Mihail Dragomirescu), dar la care trebuie să se adauge „impresionismul”, continuă mai accentuat „tradiționalismul” isvorit din semănătorism și poporanism, „școală nouă” și cu un termen larg, curentul „impresionist”.

Existența curentelor și explicarea lor istorică și estetică va aduce fără indo-

ială și o stabilire de orientare. Crizele sbuciumă și etnicul și moralul și autoritatea.

Ni se pare, că în măsura, în care va fi mai spornică ofensiva tradiționalismului, va urma mai lămuritoare și mai luminoasă orientare, căci dacă scriitorii răsfrâng propriu atmosfera autohtonă a momentului, ei adaugă spiritualitatea, — îndrumătare de ideal.

D. CONST. D. IONESCU este, după spusa d-lui C. S. Făgețel, — un scriitor tânăr. Am citit cronici și însemnări de ale d-lui C. D. Ionescu în „Datina”. D-sa a început acum să scrie la „Ramuri”. În ultimul număr a publicat un articol mai mare, „Duiliu Zamfirescu. Insemnări în marginea romanelor”.

Articolul e prilejuit de volumul, foarte interesant, al d-lui N. Petrașcu despre Duiliu Zamfirescu.

„Tânărul scriitor” C. D. Ionescu are temeinică pregătire literară. Articolul d-sale e un început de studiu asupra romanului românesc.

I-am dori însă o râvnă mai stăruitoare de a-și scutura scrisul de neologisme, care sunt desigur nuanțate, dar uneori sunt și dificile.

De pildă scrie d. Ionescu :

„Cine va face istoricul romanului nostru, va trebui să cantoneze în aceste trei etape ale filiației: D. Zamfirescu—L. Rebreanu — Cezar Petrescu.

Sunt blocuri eractice, cari dacă în aparență n'au raport, se găsesc cu toate acestea în priza unui singur fundament, cele două din urmă primesc subteran radiații dela opera celui dintâi”.

„ȘCOALA DELA MUNTE” e titlul unei reviste mici, — organ al cercului didactic, „Școala dela munte”. Apare lunar. Redacția e la Predeal.

Articolul d-lui Iordan I. Tacu e program :

„Viața sufletească a munteanului se preface și ea și într'un deceniu, e aproape de nerecunoscut. Hora a dispărut aproape cu totul, cântecele se uită, portul strămoșesc devine tot mai silnic și tot mai rar e scos la loc de cinste, însuși graiul se corchezește, iar școala nu face nimic ca să împiedice desgrădinarea obiceiurilor, a portului, a cântecului și jocului, a graiului nostru dela munte”.

Inițiatorii revistei se vor strădui, ca școala dela munte să fie desăvârșit legată de viața intim sufletească a poporului, să fie păstrătoarea acestei vieți, nu stricătoarea ei.

Dorim ca inițiativa inimoasă a celor cari au început revista să înlăture cât mai multe din neptovirile de azi și să

dea îndrumările necesare adevăraților școale dela munte.

În „SCRISUL NOSTRU”, d. G. Tutoveanu a publicat un înduioșător articol despre Societatea scriitorilor români, amintind de C. Arion, care ca ministru al instrucției a dat însemnat sprijin scriitorilor.

D. Tutoveanu citează declarația lui C. Arion : „Statul e dator să sprijine scriitorii, pentru că statul are marea misiune de a spori patrimoniul intelectual al unui popor” („Scrisul nostru”, Aprilie).

Dar în numărul pe Aprilie al „Ramurilor”, d. F. Arghezi examinând problema „literară și politică”, după ce enumeră făgăduelile și angajamentele, — neținute de oamenii politici, — conchide :

„Literatura nu are a se felicita de raporturile cu politica în nici o formă și poate că e cel mai bun început. E de nădăjduit, că solidarizati, progres mai strâns unii cu alții din punctul de vedere profesional, care trebuie să excludă deosebiri de școală, de temperament și vanități și progresiv mai conștienți, scriitorii vor ajunge să se organizeze și să-și dobândească singuri o situație dignă și în afară de partidele politice și de luptele lor”.

Cu privire la solidaritate, poate că nu-i inutil să se noteze, că zilele trecute vicepreședintele soc. scriitorilor români a demisionat și dela vicepreședinția ei din societate.

B. C.

GRUDE ADEVARURI despre meseria de scriitor la noi comunică d. I. Fof prin penultima fascicolă a „Propileta literare”. Iată câteva fragmente :

„Profesiunea de scriitor în România prin ea însăși — te duce ori la balamuc ori la Azibul de noapte ! Nici nu poți fi încă o profesiune...”

Literatura este cea mai năpăstuită profesie în țara românească : este un semn al vremii că tocmai aceia cari au menirea să creeze sufletul de unitate națională sânt aceia cari sânt cei mai norați, mai nestiuiți și mai părăsiți”.

PORNOGRAFIA cere mijloace de dreptare prin pana aceluiaș în articolul de fond din fascicola amintită. I producem încheierea :

„Putregaiul pornografiei la noi se frunde în toate domeniile vieții : în familie, în societate, în școală, în viața publică, în publicistică, în universitate : contra acestui val de corupție legiuitorul trebuie să intervie întrucât ca autoritățile executive să pună capăt unui scandal general care a devenit intolerabil aiurea, cași la noi”.

literara

oseama de cuvinte

Un cardinal, dușman al lui Pico de la Mirandola, îi spuse într-o zi, după ce îl laudă pentru marea sa inteligență și pătrunzimea spiritului său.

— Natura împărțea viața omului în două faze: aceia cari strălucesc la maturitate prin inteligența și spiritul lor, au fost cu totul lipsiți de aceste calități în timpul adolescenței și viceversa. Probabil acesta a fost și cazul d-tale!

— Posibil, dar Eminența voastră a avut desigur o strălucită inteligență și o mare pătrunzime de spirit în timpul adolescenței! replică Pico dela Mirandola.

Voltaire, întâlnind într-o zi pe Pirou, care îi purta o mare dușmănie, îi spuse: — Bună ziua, suflete!

Pirou stătu puțin pe gânduri și îi răspunse:

— Nu-ți pot spune același lucru!

— De ce? întrebă Voltaire.

— Fiindcă nu mă lasă sufletul... tdu!

Paul Bourget, are obiceiul de a se scula foarte târziu. Aproape în fiecare zi i se întâmplă să stea în pat până la 11 sau 12.

Contele d'Haussonville, cu care Paul Bourget avea la un moment dat importante chestiuni de tratat, veni într-o zi acasă la marel scriitor francez pe la ora 12 și găsindu-l în pat, Paul Bourget crezu necesar să se scuze:

— Iubite conte, să nu crezi că dorm!. Nu, stau în pat și cuget... Ieșelegi... asta înseamnă că lucrez!.

A doua zi, contele d'Haussonville, venind la aceeași oră îl găsi pe Bourget tot dormind și fără să mai aștepte vre-o explicație îi spuse răsând:

— Bagă de seamă, dragă Bourget, să nu te surmenezi! Prea lucrezi mult!

Se știe că marele regizor și actor Firmin Gémier, directorul teatrului „Odeon”, e surd.

Într-o zi, când venise împreună cu secretarul său la ministrul Herriot, acesta neștiind că e surd, îi vorbea foarte încet. Gémier nu auzia nici un cuvânt, cum să-l facă pe Herriot să vorbească mai tare?

Soluția pe care o găsi, fu următoarea: — Domnule ministru, fiți bun vă rog și vorbiți mai tare, secretarul meu e surd și nu aude ce spuneți..

În romanul francez AENIGMA de Emile Savois, se găsește la pagina 117 următoarea frază într-adevăr senzatională: „Marius, stetea cu pumnul la tâmplă, mâna lui dreaptă strângea mânerul spadăi, iar cu cea stângă își mângăia barba..”.

Marius avea trei brațe vasăzică?! Desigur un fenomen!

bazar

UN RECORD IN AVIAȚIA UȘOARA

Aviatorul Bernard a zburat, zilele trecute, deasupra aeroportului Roosevelt-field cu un monoplan ușor, încercând să stabilească un record de viteză pentru acest gen de aparate.

Surpriza celor ce au asistat la încercarea numitului aviator a fost foarte mare, constatând că el a atins viteza de 241 km. pe oră, în a cărei realizare aproape nimeni nu credea.

Se știe că și Lindbergh, când s'a hotărât să treacă Atlanticul, a preferat tot monoplanul, care se pretează mai ușor la vitezele mari.

DOUA NEPOATE ALE REGELUI EGIPTULUI IN PROCES CU SOACRA LOR

Tribunalul civil din Nisa a început judecarea unui proces care, prin persoanele ce stau în instanță, iese din cadrul proceselor obicinuite. Princesele Ibrahim Hilmy, fiice și moștenitoare ale prințului egiptean Ibrahim Hilmy și nepoate ale regelui Fuad al Egiptului, au dat în judecată pe soacra lor, principesa Vidjam Hanem, a doua soție a prințului.

Obiectul procesului e revendicarea vilei „Kasr Chirine” din Cimiez, care, făcând parte din succesiunea tatălui celor două princesese, a fost totuși luată în stăpânire de principesa Vidjam Hanem. Valoarea acestei vile este de cel puțin 12 milioane franci francezi.

caricatura zilei

PRECOCITATE

— Ascultă Georgică, să presupunem că ești în tramvai și intră o doamnă bătrână care n'are loc, ce faci?

— Ce să fac? Strig: „E complet”.

IN AMBARA...

Ofițerul stărei civile: Vă doresc să mergeți, ca acum toată viața, mână în mână — pe veci nedespărțiți.

Ginerile. — Ar fi foarte draguț, dar, cum mai pilotez au avionul?

(Life)

SERATA MODERNA

— Iată unul, care ar putea fi condamnat pentru trafic de... stupefiante.

(Candide)

NOTE SI REFLEXIUNI

de VASILE D. PĂUN

AMARĂTA BEIZADEA

Precum nimfa Calypso, după plecarea lui Ulise de lângă dânsa, era nemângăiată și, în durerea ei, se simțea nefericită că-i nemuritoare în peștera-i, asemenea și Beizadeaua, după fuga d-lui Take Ionescu, într-o noapte, din serviciul Casei Cantacuzinești, cu tot calabalacul Partidului boeresc, nu mai are astămpăr... Se topește de jale, de ampicioarele, parcă ar fi bolnavă de lămo-teală, și în zadar îi descântă Tânase cu apă neîncepută, fiartă, cu mai multe metaluri, într'o găoace de ou de puică nemuntită... Ziua nu mai doarme, ca de obicei, dar după apusul scarelui se dă de aberbeleacu pe dealul Mitropoliei în sunetele unui taraf de barzi profesioniști la Presa conservatoare cari îi cântă, pe aria **Amărită turturea**:

*Amărită Beizadea
Când rămâne singurea
Plânge dă inimă rea;
Și-i mișcă sub limburea
Nu știu ce — par'car fi grea,
Ori că rast par'car avea
Ori c'a dat d'altă belea
Dă când fu la Slatina...*

Și într'adevăr că luminuții sale îi se întuneca lumina soarelui chiar de când constată, la Slatina, prin calcul integral și diferențial, că a rămas singur cuc... Până și domnul Pavlovici—un presumtiv descendent al împăratului Nicolai Pavlovici, a părăsit-o. De-acum Beizadelei nu-i mai rămâne decât să renunțe și măriasa, ca doranul G. Gr. Cantacuzino, la cei zece bani cât i s'ar cuveni, pe bună dreptate, ca despăgubire civilă pentru pierderile ce i-au pricinuit taktiștii din Olt, de-vastându-i finetele electorale...

Acastă hotărâre mărinoasă o va și pune în lucrare negreșit, căci se retrage și din viața politică, după o matură chibzuință, în urma unui consult cu doctorul Leonte.

— Doctore dragă — zise beizadeaua către eminentul nostru chirurg — știi la ce-am venit?

— Să-ți tai de țifnă poate, măriia ta?

— Ba nu, ci chiar să intru în spitalul dumițale... Te rog, în numele milostivei răposate domnițe Brâncovenese, cu care mă și cam înrodesc după strămoși, să-mi dai un pat... Salteaua aș vrea, dacă se poate, să fie un mindir umplut, însă nu cu paie, ci cu fân, ca să m'aleg barem cu visuri plăcute, dacă n'am avut parte pă lume dă Take Ionescu...

— Dă-mi voie, măriia ta, să mă mie de atâta slăbiciune de Take Ionescu.

— Vezi că, taman acu am priceput eu cât eram de prosti, după ce am rămaseră fără el...

— Asta, ce e drept, și eu am băgat-o de seamă...

— D'aea și venii la spitalu dumițale, ca să împărțim amândoi paraponu pentru pierderea lui.

Ce-o să mai riză Doctorul Istrati, când ne-o vedea l...

Simplex, 22 Febr. 1908
Secolul.

BARDUL MICULUI TIRAN

Micul tiran al Partidului conservator, astăzi carpist, de când citise, în **Acțiunea** o „Ođă la Bașeș”, adresată spre salut domnului Take Ionescu, era bolnav de ciudă... Umbra omul tunăud și fulgerând, serăinea din dinți și injuna de spurca pe toate sfintele din Calendar, acuma tocmai când se pregăteau și ele să lase sec după ce vor fi bătut alvița cu sfinții, în Raiu, sub Pomul cunoștinței Binelui și Răului.

Micul-Tiran de loc nu putea înțelege, adică de ce pe dumnealui nu-l cânta nimeni, — când erau atâția barzi în Partid, la dispoziție, ba chiar și un Ilustru Trubadur în proză... Dumnealui, carele descântă pe toți, cu apă de Păurei și cu căbuni de Țibănești stinși în ea, nu are un Homer! Și plângea de ciudă... Și în zadar și-aducea aminte că și podagerul Ahilleus tot d'aea plângea: — dumnealui, „lămbagerul Mic-Tiran”, era nemângăiat. Nu pricepea cum „devine” că un Vlădescu a fost asemuit cu Mihai-Viteazul, un Bădărău, poreclit „Vultur al Moldovei”, un Take Ionescu proslăvit ca „Soare” — carele-i în acelaș timp și „Vultur”, un vultur prăjit — pe când dumnealui tot numai Mic-Tiran rămânea și mai în lamentabil hal decât alți mici tirani cunoscuți. Bunoară la curtea lui Dionisie al Siracuzei se hrăneau divini cântăreți davalma cu alte victuitoare domestice și se inspirau din a lui măriniemie, Policrat din Samos se bucura de Anacreon — poetul clasic al cărciumarilor trecuți, prezenți și viitori...

D'aea Micul-Tiran era tot pe drumuri, în căutarea unui fiu al Muzelor dispus să-i zică și dumnealui ceva din liră, măcar în versuri albe... De geaba! Tre-cătorii, care cum îl vedea privindu-i cu ochii galeși o luau la fugă, temându-se să nu o pată ca domnul Ghibănescu... În sfârșit Dumnezeu vru să se îndure cu dumnealui. Astfel apucând alalteri pe unul mai gură-cască, de gât cu ambele mâini, Micul-Tiran îl ținu în loc și-l întrebă ca Raton de chir Piscovici:

**De unde fugi, domnul meu?
Nu cumva te gonesc? Nu cumva'ți fac
rău?**

Te-aș ruga numa să-mi spui: dumneata poet te chiemi ca ești? Că te văd cam haplea...

— Eu, dom'le, sunt dă profesia, străngător de mucuri de țigară...

— Da' poezele știi să faci?

— Bezele, vrei să zici? Cum să nu știu?

— Ba nu, ci cântece, ca ăsta de colea, din **Acțiunea** lu Take Ionescu...

Individul citind, îl apucă toate măr-cărimile, par'car fi deodată inspirat...

De dom'le, cu d'astea eu nu m'am îndeletnicit încă, da', când m'oiu pune, mai că l'aș întrece...

— Brava! Te numesc Vodă-bașa al Partidului nostru, ca să am eu un Tiren, când m'oi bate cu taktiștii.

Simplex 26 Febr. 1908
Secolul

MARTIE

(Ultimul articol al lui V. D. Păun)

Cea mai ciudată lună a anului, stiuplubatică și bătaioasă. Luna Martie, a zeului nostru național, roman, a legionarilor lui Traian.

Odinioară, anul cu ea începea când strămoșul nostru din povestea mulus, înfrimțând un calendar, o chină tatălui său „din flori” — ca zic așa, cam pe dos. El o închipui bărbat — pe latinește, mensis fiind de gramatical masculin — și o înfrimțea în cată într'o piele de lupoiacă: în a tinea doicii sale cu patru labe ca brânise după ce Amulius, omchii cei sale Rhea Sylvia îl lăpădase înă împreună cu fratele său Romulus, poată dumneaei muri ca vestă rurea fecioară.

Chiar și în Evul mediu, prin unele Martie tot începător de an era. (Că liile din secolele al VIII și al IX asemenea îl întrebuițară.

El e cap de primăvară, ca equina și „nu lipsește din post”, din Părea. Se vede că Biserica creștină știu căt de blăstămat e și văzând ca nu se pocăește l-a pus în tain de m. De geaba însă, căci el nu numai că nele vechi și li-a păstrat neștirbite, chiar și le-a mai sporit după re-dobănzii compuse.

Martie, la întâia lui zi, „debuta” aducând bucurii fetelor și nebulii lor. Acelea primesc daruri — medali sau medații găurite — pe cari și li tărână la rădăcina pumnilor sau de cu o ață împletită din câte două în unul roșu, altul alb — simboluri ale trecerii din iarnă în primăvară și care apără de friguri, de deodată de părleală atât a fețișoarei lor, de sau nou, cât și inimioarei lor de năde. Măritșului îndată după Paști, la tegele babe, devenind deodată „male” se poamec nouă zile de arăndul, preoții salteni ai lui Marte, în s. Româ — ca niște călușei năbădă au zice noi, să tragă un dan curat fernal: cuvânt, ploaie, soare, gră-tunete și fulgeriș — întocmai cum poporul că se obicinuește când se în-Dracul — pentru că haba e „calu-cului” — sau mireasa lui.

Înrăurirea lui Martie asupra lumii, ca și în deosebi, asupra omu este cunoscută. Acuma, față vitale, păsările, invicază gângăniile, sbur-inimile, besar sămănăturile din păs-sar mințile din cap, pietrele din c-rim și guvernale din țifinele lor ca-tiionale... Revoluțiunile, dacă nu e-acuma izbucnesc, acuma încep a-pui lor de șerpi cu limbi de foc ca să iasă în toțul văpărilor verii.

Luna lui Martie, în sfârșit, e po-goasă, ca și ziua lui din săptămâ-marti, de care Românul are o înfrim-vă teamă... justificată, mai ales de Expozițiunea dela Pillaret, inaugu-într'o Martie, se închise cu o pagu-multe milioane și avu, drept apol-cele mai sângeroase Răscoale cumu în istoria Țării noastre...

Simplex, în Secolul 1 Martie
sub rubrica: Note și reflexiuni

carti redacte în extrase

VIAȚA AVENTUROASĂ A LUI HONORÉ DE BALZAC

René Benjamin

Masivul romancier francez a avut de luptat, împotriva tuturor prevederilor realiste, cu coaliția unor întregi cortegii defavorabile lui. Pașiunea sa pentru scris și îndemnul tragic la început, dar stăruitor al vocației i-au impus o atitudine etică în slujba căreia a pus toată arta sa. Răsfățat al femeilor el a știut totdeauna să deosebească aroganța de iubire. Sbuciumul său interior este redat, fragmentar, în paginile ce urmează.

LUPTA CU NEVOILE VIEȚII

Este un lucru melancolic că aproape întotdeauna orele matinale ale unui deschiș mare, rămân nevăzute. Nimeni nu este dispus să înțeleagă geniul, care ca și amorul trebuie să se impună. Părinții și contemporanii trăiesc fără emoție împrejurul unei glorii care se naște, aici inimile sensibile la măreție sunt rare.

Și iată de ce Honoré Balzac, pe când făcea o plimbare pe apele Loire-i unde mama sa îl plimba împreună cu sora, la vârsta de 14 ani, în Iunie 1813, la Tours, exclamă deodată:

— Laura, știu tu că fratele tău va fi un om mare?

Inocență, micuța isbucni în răs când evenimentul drastic al mamei o impresionă:

— Nu întrebuița vorbe al căror sens tu ignorezi.

Insufleții de plimbarea făcută, se întorceau spre casă. Mama lor era repetitivă și seacă, ca și cum sub aparența unei vieți îmbelșugate, ascunde parcă neliniște. Tocmai trecu pe lângă ei un vânzător de fotografii, cu Napoleon în picioare. Fascinant Honoré exclamă:

— Mamă, eu aș fi vrut să mă nasc în Corsă.

Ajunși acasă, Honoré începu să descrie mamei sorii sale, Laura, cum, cu puțin timp în urmă, dascălul Hauvillat îi confiscase tratatul *voinții*, cu care îl prinsese în clasă. O iubea prea mult pe Laura pentru a nu-i împărtăși această taină de care nu știa nimeni.

La masă, întârzie puțin ceea ce îi așezase din nou observație din partea mamei de Balzac.

Domnul Balzac, este absent de tot ceea ce se întâmplă împrejurul lui. Trăiește într-o lume proprie, de care se distanțase chiar în momentele cele mai materiale.

Honoré se scoală dela masă, supărat și se duce în camera sa, făcând șgomot mare. Sora sa îl urmează.

— Honoré, dacă acest șgomot contine vei primi câteva palme dela mama.

La tăcerea care urmează după ce nu culcat, se aude glasul Laurei, care șoptește:

— Ho... no... ré!...

— Ce vrei?

— Ai tu întotdeauna dorința de a fi mare...

— Ce se deschide brusc. Doamna Bal-

zac se apleacă spre patul lui Honoré:

— Cine a vorbit?

Ochii ei strălucesc de mânie.

— Eu!

Poc! Poc! Două palme; apoi doamna Balzac iese.

— Oh!... oh! gemu Laura... Pentruce ai spus astfel... Te doare?

Honoré răspunde hotărât:

— De loc.

Atunci, mititica, cu inima plină de emoție, spune cu o voce în care exală întreaga sa puritate de 11 ani:

— Și eu sunt sigură... că tu vei fi un om mare.

II

După un an, domnul Balzac fu numit într-o direcție militară la Paris.

Copiii nu mai puteau de bucurie. Honoré mai ales. Toate închipuirile sale în legătură cu magnificul oraș pe care-l văzuse de atâtea ori în vis, aveau să devie în curând realități. Fu imediat băgat în pensonatul d-lui Lepitre, rue Saint-Louis. Nu stătu însă aci decât un an. Anii trecură repede și astfel după ce mai trecu pe la un alt pensoniat, se pomeni dintr-o dată înscris la școala de drept. Pretutindeni alerga volos și amețit de frumusețile Parisului. Asculta conferințele dela Sombona; dansa cu toată pasiunea prin baluri, încât nu-și dădu seama că timpul trecea mereu și că implinise douăzeci de ani. Frecvența teatrelor cu o pasiune arzătoare, unde se pierdea în mulțimea anonimă. Nu de puține ori se pierduse extaziat în fața jocului desăvârșit al artiștilor dela Comedia Franceză.

În acest timp tatăl său voia să-i facă un rost.

De aceea făcu toate stăruințele pentru a-l putea numi notar. Totuși, fire sensibilă cum era, nu putea să-i spue așa, dintr-o dată, încât aștepta resemnat ocazia să se ivească singură. Într-o zi în sfârșit îi vorbi. Abia înțelese despre ce era vorba că isbucni:

— Notar? Îți dai seama! Eu știu că pot fi mare căpitan, mare poet, mare om de stat. Eu nu văd oamenii mari printre notari. Niciodată! Eu urăsc o meserie unde nu poți fi mare.

Tatăl este adânc lovit.

— Ah! ah! răspunse el, Domnul poate vrea să fie Voltaire sau Rousseau?

Treburile însă mergeau din ce în ce mai prost. În cele din urmă, fură nevoiți să se mute la Villeparisis, la șase leghe de Paris, unde găsi locuință prin bunăvoința unui prieten. Dar Honoré nici nu

voia să audă așa ceva. Se hotărî să rămână cu orice preț în Paris, unde vedea el adevărata viață. De aceea își găsi o mansardă unde își cără aproape singur toată mobila. Aci se apucă să scrie. Deodată îi răsări în minte Cromwell. Din minutul acesta era hotărât. Va scrie o tragedie cu numele Cromwell. Începu cu înflăcămare să scrie toată ziua.

Un amic al părinților, d. Daublin veni într-o zi să vadă ce mai face. Il găsi lucrând. Schimbă câteva cuvinte asupra piesii la care lucra cu zor.

Dela despărțirea lor, familia Balzac nu mai pomenise numele lui, Laura primea însă regulat scrisori dela fratele ei. Odată îl anunță că a terminat o tragedie în cinci acte și la răspunsul acesteia cald și sincer, el o anunță că va veni să le-o citească, ocașă.

Lectura piesii făcu impresie ciudată. Honoré, gătit de emoție, citi prost, ceea ce contribuî și mai mult la însuccesul ei. D. Balzac începuse să se îndoiască de talentul fiului său. Toți rămăseră stupefiați. Dintre toți, cel mai nenorocit era el, bietul Honoré, care avusese în ziua aceea cea dintâi infrângere în cariera pe care o iubea atât de mult și în isbândă căreia credea fanatic.

III

Laura se mărită încurând și părăsi casa părintească. D-na Balzac transcria mereu din piesele lui Honoré. Făcu și câteva încercări prin niște cumosecuiți ca să obție aprobarea la un teatru.

Dar nu reuși nicăeri.

El rămase la Willloparisis, unde lăncezea în atmosfera aceea mohorată. Se condamnase singur la această viață de martiriu. Toată ziua pierdea timpul, ocupându-se de noii intrați în conștiința publică, prin ziare și reviste.

La începutul lui Iunie 1821, d. Balzac intră în relații cu o doamnă din apropiere, d-na de Berny, pe care o invitase cu cele două fiice și soțul său, la dejun.

Honoré era foarte nenorocit de această vizită, pe care o găsia plină de formalități.

În ziua fixată, el se găsea în salon așteptând oaspeții. Ea își făcu, în sfârșit apariția, anunțând o nouătare pe care bărbatul său tocmai o aflase: „Împăratul munisi, de acum o lună la S-ta Elena.

— Mort! Napoleon! Marele om! Dumnezeuul meu! Când? Cum?

Honoré se repezi la d-na de Berny, pentru care începuse să simtă cea mai mare admirație:

— Ah! Doamnă! L-ați inhibit deasemenea, nu este așa?

— Cine este adevărat francez, domnule, cum să nu-l iubească!

Ce bine zisese aceste cuvinte! Din clipa aceea se simți atât de atras spre ea, cu o putere necunoscută, căreia nu putea să-i opună nici o rezistență. În timpul când îi povestea, amănuntele în legătură cu moartea lui Napoleon, glasul ei dulce tremura de emoție, împreună cu admirația profundă de care se simțea tot mai subjugați Honoré.

Pentru el fu destul acest monolog. Ghicise femeia. Ii descoperise noblețea spirituală.

D-na de Berny fu, la început, demnă și distanțată.

În curând după această vizită, ea primi pe Honoré a cărui pasiune nu mai avea margini.

Nu-i dădu nici un curaj, însă când el își bucură în jurăminte amenințătoare, trebui să-și dea pe față teama, spunându-i că și ea îl iubește pe el. Totuși teama de copii, de bărbot, o făcuse să fie prudentă. De acum înainte nu era cineva mai fericit ca Honoré!

Toată ziua se plimba cu Laura (căci tot așa o chema și pe d-na de Berny) discutând diferite chestiuni. Ea îi făcu educația intelectuală, dându-i curaj în puterile creatoare ale lui.

Amorul este o necesitate dureroasă, unde sunt amestecate apăsările sufletului și trebuințele corpului; întreg restul este sofism, și cu toată această întâlnire providențială a unei femei care îi înflorise cele mai avide gânduri, nu-i mai rămânea acestuia decât să dorească marea amor, amorul prodigios și complect, unde se crede că se atinge Dumnezeu.

IV

Într-o zi el luă o mare decizie: se hotărî, pentru a uita afrontul care îl suferise cu eșecul lui Cromwell, să devină bogat.

— De ce natură vor fi afacerile? îl întrebase d-na de Berny când el îi anunță noutatea.

— Nu știu nimic până acum.

— Și cărțile tale?

— Ele se vor face în mine, îndată ce nu mă voi mai gândi. Trebuie mai întâiu să trăiești, înainte de a descrie viața. Molière n'a început capo d'operele sale decât la 40 de ani.

Își aranjă un mic capital, cu care deschise în curând o tipografie, asociat cu încă unul. Cele câteva comenzi dela început fură făcute prin intermediul d-lui de Berny, consilier la Curtea regală.

Când crezu că afacerile merg bine, începu să tipărească Cinq Mars al lui Vigny. Totuși cartea (care după însuși părerea lui Honoré era proastă) nu se vându deloc, întârșind furia creditorilor asupra bietului tipograf improvizat. Toate încercările de amânare se arătară neputincioase. Falimentul se apropia iremediabil. La un moment de disperare, Honoré începu să plângă ca un copil.

D-na de Berny, pusă în gardă cu situația îi oferi banii necesari.

— Ia tot! Ia tot! Te iubește mai mult ca viața mea, scumpul meu Honoré!

El o privea admirativ și simțea toată recunoștința pentru această admirabilă femeie care știuse să împrime iubirii sale pentru el, un înalt caracter de moralitate.

Rozultatul acestei afaceri aventuroase fu că se aluse cu 75 mii franci datorită.

— Floante bine, spuse el asociatului său. Am 29 ani, sănătate plină și ambiție. Voi plăti totul, până la ultima centimă.

Se hotărî să înceapă o serie de romane istorice. Alese, pentru acest lucru, ulti-

mele zile ale lui Chonan, ultimul vlăstar al Chomanilor, despre a cărei viață și relații găsea informații, la un prieten al tatălui său, d. general Pommeneul. Se duse să-l viziteze.

În cercul de invitați al familiei Pommeneul, venia lui scânteietoare apărură excepțională.

El nu se entuziasmă însă de admirația tuturor și căută să ia note și impresii în legătură cu chestiunea care îl interesa.

Întors la Paris se apucă de lucru și termină romanul **Ultimul Chouan** pe care îl citi și tatălui său, grav bolnav.

— Tu nu vorbești rău despre amor, dar... gândește bine ceace îți spun! O carte „despre căsătorie”...

După două luni dela apariția acestui roman, bătrânul său tată, muri, în vârstă de 80 ani.

În dolul greu care-l lovi dureros, Honoré începu să se gândească serios la sugestia primită dela tatăl său. Se convinsese curând, curând, de succesul asigurat al unei întreprinderi de acest fel și se apucă să scrie **Fiziologia căsătoriei**. Succesul fu imens. Mii de serisoni de admirație și de invitații pentru dejun primii, din partea celor mai frumoase femei.

D-na d'Abrantès îi făcu o vizită. În cursul discuției veni vorba și de d-na de Récamier.

— Ei, ai trimis fiziologia? întrebă d-na d'Abrantès.

— Nu... n'ași fi îndrăznit.

— Te voi prezenta eu, săptămâna viitoare.

În ziua hotărâtă, Honoré fu introdus în societatea d-nei de Récamier, unde câștigă în curând simpatia tuturor. D. de Cateaubriand, care neîncrezător la început, sfârși prin a înțelege talentul viguros ce se infățișa încă în embrion.

— Este o carte pentru a apăra femeile.

— Femeile răspunse d-na de Récamier cu o voce dulce, au foarte mare nevoie ca să fie apărate. Dv. ați făcut, d-le, o carte excelentă și chiar spirituală.

Rozultatul vizitei avu un efect extraordinar asupra lui Honoré. Pe când ieșea se întâlni cu editorul său Gosselin, căruiu îi anunță cele petrecute. Gosselin îl felicita.

Într-o zi în Luxemburg, sub arbori miraculoși ai grădinii, el murmură:

— Iată-mă, scumpul meu Honoré, pe marginea gloriei. Și în adevăr nu se înșelase.

TRIUMFUL GENIULUI

Încă de doi ani, Balzac locuiește în cartierul **Observatoire** din Paris. În timpul zilei umblă mereu prin Luxemburg și culege impresii pentru viitoare realizări. Într-o zi întârșind pe o stradă laterală, a zărit o casă dărămată împresimțită de o curte mică. A intrat și a întâlnit o femeie în vârstă. Pe când vorbea cu ea, i s'a năvărit dintr-o dată imaginea lui **Goriot**, părăsit de toți, ca un bătrân apostol. Subiectul îl interesa în gradul cel mai mare și de aceea cănta să se intereseze cât mai des de acest lucru.

În ziua aceasta avea invitați, pe d-na Georges Sand, Thomassy dela tribunalul Senai, d. Dalbin, bătrânul prieten. Anunță Rosci, servitoarea sa evenimentul și o rugă să se intereseze de masă.

Invitații veniră numai decât. La replica lui Thomassy, Balzac spuse că vrea să intre în politică.

— Atunci, zise dulce d-na Georges Sand, vă... vă lansați în politică. Și vă lăsați de literatură?

— Literatură! strigă Balzac; dar d-nă aceasta nu există. Există numai viața

de unde arta și politica sunt părți cu sunt un om care trăiește, atât!

După aceea discutară viitoare proiecte literare. Le amintă că vrea să înceapă o operă istorică, **La bataille**, care ardea în moduri cel mai complet, și ginea vieții sbuciumate în dosul neșelor. Ochiul săi scânteiau de lumină în imaginația sa, aceste proiecte deja proporții de adevărate realități.

La masă, gustară din toate mâncările încălzite de verva spontană a lui Honoré. Rosa fu înmormășă de încă vreo teva ori după vin și fructe. Thomassy se îndoaia de gemul biruitoare al d-nei Georges Sand mai rezervată, și miră în tăcere.

La plecare, îi conduse puțin, rădu-i să mai vie din când în când pe el. Apoi se așeză la masa sa de scris și scrisse mare pe un carton alb, gândindu-se la Napoleon:

„Ceacece el a avut prin sabie, eu câștiga prin condei”.

Tocmai apărase **Femeia la 30 ani** Honoré de Balzac primii o scrisoare anonimă, în care i se încredința noua mină pentru autor și dorința sa tării de a-l cunoaște. Ezitase câteva desvăluind și d-nei de Berny aceluși taină. Aceasta însă, într'un acces de irosie, îl sfătui să nu dea urmasului întâmplării, ceacece el nu făcu. Puse anonimei să-și dea numele și fel află că **marquisa de Castries** era ceea cere îi trimisese scrisoarea.

Păru foarte mulțumit de această coperire. Pasiunea sa pentru lumea bilă îl făcea să uite primejdii și se expunea și deci se prezentă marșei de Castries. Descoperirea fu foarte toare. Marchiza trăia retrasă, departe de totul ei. Profilul fin și liniile create îi entuziasmară.

Din acel moment o vizita mereu speranța că în curând îi va putea prinde mânturishrea plăcută. Sărut fierbinți pe cari i le dădea câte o il făceau să creadă că este pe punct de a-i demasca pasiunea. Dar marș rezista. Într-o zi, când se duse să găsi o scrisoare din partea d-nei **Carraud**, o amicică a sorei sale la care-l invita să petreacă la ei, la (căci era măritată cu un căpitan-canta). Nici nu-i dădu importanță de ceput. Totuși, ducându-se după ea la marchiză o găsi împachetată în rufe. Plecă la **Aix-les-Bains** și-l rugă însoțească. Mai mult din mândrie nu mi și se hotărî, cu durere, să se de familia Carraud, mai ales că se găsească și ceva documente pentru a sa lucrare, **Batalia**. Aci, d-na Carraud, îl întâmpină surzătoare și bucurioasă în gospodăria sa liniștită mele sale cuvinte fură urânte și imensă pe care o simțise când la **30 ani**, care entuziasmasse toată Aci se odihni puțin, vorbind cu ei soți lucruri cari îl interesau de ap. Simțea însă o vie satisfacție de către d-na Carraud, rămasă și în întovărășea prin grădina com. despre genul lui care nu trebuia în mrejele aristocrației ci în sluj desallului umanitar. Spre sfârșitul sale aci, începu **Louis Lambert nadiera**.

Seria uneori toată noaptea, în răzile celor doi soți.

(Sfârșitul în n-rul viitor)